

10.11.17

Chengannur ayappil

తా లు కు ట్ట న ము. 10. 11. 17.

వేలూరి శివరామశాస్త్రి

శతావధానిచే

రచింపబడి

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ అంధ్ర బాషానిలయము,
విభాగము
విభాగ వినియోగము

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రదీపింపబడియె.

1913.

Chela

18. Nov. 17

తొలి పలుకు.

క॥ “కాకేమితన్ను దిట్టెను
గోకిలతన్నే మిధనము కోకొమ్మనెనే
లోకముపగయగుఁ బరుచని
నాకునఁజుట్టమగు నుధురవాక్యమువలనన్”॥

అనిసంకుసాలనరసింహకవి వచించినదెంతయు ననుభవము. “గన్నవరమున వేలూ
రిశివరామశాస్త్రినిబరాధవముచేసితిమని యేమేమో వెడప్రల్లదముల స్వకరప్రల్లవములతో
వ్రాసినవాన కొప్పరపుసోదరులగ్రామ్యసంభాషణకంటె మా వెంకటరామకృష్ణకవుల య
ప్రసక్తప్రసంగములేసుప్రశస్తములు. ఏమందురా! కనుకలిమాత్రగొప్పరపుసోదరులు నా
కుఁబరాజయముచేసిరి. శ్రీ వెంకటరామకృష్ణకవులొ వినుకలిమాత్రనేనాసత్తనుగనిపట్టిరి.
గ్రామ్యవాగరవిభవములకీమాత్రము భేదముండుటబుద్ధిముకాదు. శౌరా! యనాత్మజ్ఞత!
శివరామశాస్త్రియనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయేనా “యనియందలిరహస్యమును దా
ముగుత్తించినటులు చెప్పించియు నన్నుదూషించుటమిగులనసహ్యముకద. కానిండా. ఈ
గోసపుగాలి యెంతవఱకు వీవవలెనో. వీరియట్టహాసమునఁ గొన్ని పంక్తులకే నేను ప్ర
త్యుత్తరమివలసినను, విద్యావిషయమగుట మిగిలినదియు నప్రసక్తముకాదు. తొలుదొ
ల్లనాకు మిగుల సంబంధించిన విషయమును, నట్లుపై శేషమును నచ్చొత్తింపఁబడినవి. అ
ట్టహాసాంతర్గతమగు పత్రికాప్రహసనము కట్టినగుడ్డయగుటచే నిందుఁజేగ్పఁబడలేదు. స
హృదయులు క్రమముగ విచారించురుగాక.

సహనావవతు ।
సహనాభునక్తు
సహవీర్యంకరవావహై ।
తేజస్వి నావర్జితమస్తు
మావద్విషావహై

వేలూరి శివరామశాస్త్రి
శతావధాని.

కవితాపత్రికవారీకోక హెచ్చరిక.

అయ్యా

మీయాధిపత్యముపై వెలువడుచున్న కవిత చాలదినములనుండి లోపపుబ్రసంగములు తఱచుగఁజేయుచున్నది. కావున విద్యావంశముంబట్టి సోదరులగు మిమ్మును దానినిమందలింపుడని హెచ్చరించుచున్నాఁడను. ఆలోపపువ్రాతలను గొన్నిటినిజూపినంగాని మీరువిశ్వసింపరని తలఁచెదను.

కృష్ణ॥ (నవ్వుచు) ఈశివరామశాస్త్రి గారేమైన నవధానము చేయఁగలవారా? యేమి

ఆంధ్రకేశరి॥ చెల్లెలా? దేశమాత? కృష్ణతో నేదియో మాటలాడుచున్నావు? శివరామశాస్త్రి గారి యవధానముసంగతియా?

కృష్ణ॥ కేశరీ? ఈసంగతి పొరపాటనిచెప్పితివట! కాదా?

ఆంధ్రకేశరి॥ (నవ్వుచు) అదిగాదమ్మా ఆయనపేరు శివరామశాస్త్రియనుటకు దదురాశివరాముడనుట పొరపాటనిచెప్పితిని గాని తక్కినవిషయమునుగుఱించి నేనేమియు నసత్యమాడలేదు.

దేశమాత॥ ఇప్పుడుతిరుపతి వెంకటకవులు తమపుస్తకముల జాబితాలోఁగలిపి ప్రకటించి యమ్ముకొనుచున్న యవధానముదియేనాయేమిటి?

దేశమాత॥ ఔను, అదియే, మొదటనుండియుఁబాపమువారుదానివిషయమై చాలశ్రమపుచ్చుకున్నారు.

కృష్ణ॥ సరే తెలిసినదితే, శివరామశాస్త్రి గారనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయేనా?

ఆంధ్రకేశరి॥ (పరిహాసించుచు) ఆ, ఆ, ఆయనయే, (చెవిలో) ఇట్టులిట్టులు (విరోధిక్యన్నామసఁ॥ విజాషాఢమాసము 31 సంచికకవితలోని యట్టహాసమునుండి)

అయ్యా ఈప్రసంగములోఁబ్రధానముగా విమర్శింపఁదగిన విషయములునిల్పియప్రధానములనువినుఁడు. పరీధావినామసంవత్సరపుఁబత్రికను॥ విరోధిక్యత్సం॥ అనివ్రాసి ప్రకటించుటచే మీప్రమాదరాహిత్యము వెల్లడియగుటయేకాక మీరువిరోధపేదోవిధముగా నెల్లరతోఁ దెచ్చిపెట్టుకొనుటయే వ్రతముగాఁగలవారనియు నాహేతువున నీతబ్బిబ్బగల్గినదియనియు నూహింపవలసియున్నది. అందులకు నిరపరాధినగునన్నఁగూర్చిచేసిన పిప్పిప్రసంగము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది, పా

రపాటను కొందరున్న మీరీపరీధావివత్సరపుఁ బ్రతికలలో నెన్నిటియందోయిట్లే ప్రకటించికొనియున్నారు. ఇదిప్రమాదమునుకొందము, తిరుపతివెంకటేశ్వరులు నాయవధానవిషయమై శ్రమపుచ్చుకొనుటనుగూర్చి మీరంతగా విచారించితిరేమి, గురువులు శిష్యులయెడల దయగల్గి వారిశ్రేయమునకు యత్నించుటతప్పా? కృతఘ్నుడనైనచో నేనువారు శ్రమపుచ్చుకొనలేదని వ్రాయఁగలుగుదునుగాని లేనిచో నెట్లువ్రాయఁగలను, వారివిద్యవారిదయవలన నాయందుఁబ్రవేశించికదా? నేనాయవధానమును జేయఁగల్గితిని అట్టిచో వారుశ్రమపుచ్చుకొనిరనినదప్పేమి లేదువారేచేసినాకాయశము నిచ్చిరందురా? అట్లేనివారుచేసి మీకునునీయవచ్చునుగా? మిమ్ముఁగుహనావధానులనిజగమేల చెప్పికొనియెడిని అనామకుఁడుకూడ నేదోవ్రాసెనుగాని నన్నుఁగుహనావధానియని వ్రాయలేదే? వ్రాసినచోఁ జేరుకెట్టియొక్కనింజూపుఁడు - పాతీయు నాయనామకుని వ్రాతను బ్రకటించికొని పశ్చత్తాపపడి దిద్దుబాటును బ్రకటించినకేసరిలోని ప్రకటనకు మీ రేమియర్థమును జెప్పుచుంటిరి? మొగమెత్తుఁడు.

A Correction.

ది దు బా టు

గుంటూరు అవధానము.

“గుంటూరు అవధానము” అనుపేరట సత్యవాదియచు ఉపవిలేఖరి మాకు వ్రాసిన లేఖను వెనుకటిపత్రికలో ప్రచురించి యున్నారము. అందు వేలురి శివరామశాస్త్రిగారిచే చేయబడిన శతావధానము సరిగా చేయబడలేదని సత్యవాదిగారు వ్రాసెను, ఇది అసత్యమగు లేఖగా మాకుతరువాత తెలియవచ్చినది. మరియు శివరామశాస్త్రిగారిని శివరాముడనియు సత్యవాదిగారు వ్రాసిరి. మేము ఈపేరు కవిత్వము చెప్పుటయందు తమసమ్రత (Modesty)ను జూపుటకు వహించిన నామమని దలంచి, దిద్దుబాటుచేయకుండ ప్రకటించినారము. వీరినిగూర్చి మేము యెప్పుడును వినియుండకపోవుటచే ఇట్టిపొరపాటు తటస్థించినది.

మరియు సత్యవాదిగాను విద్యాధికులనియు లేఖల వ్రాయుటయందు తమజవాబుదారి గ్రహించినారనియు మేము భావించుటచును వారి లేఖను ప్రచురముజేసినారము ఇట్టి పొరబడినవిని గుర్తించుటను చింతిల్లు చున్నారము.

ఇదియేకదా కేసురిజూనిపంతులు, ఈపంతులకు మిక్కిలి ప్రతిఘటించుట తప్పవ్యయము సుప్పికొనియెడి దద్దమ్మనూడ జగముననుండు నభివృద్ధిని చిత్తిరగా? ఇంతయకాక వారి జాబుకూడగనగును.

J GURUNADHAM, B. A.
Editor, Andhrakesari.

Rajahmundry,
Dated 13th October 1911

SIR,

Re-your registered card dated 11th October 1911, You are requested to refer to the 'Andhrakesari' dated 29th September 1911, page 6 column 3, when a 'correction' was published regarding the matter you have written to me about

I am advised to add that nothing more can be done.

M. R. Ry.

I am

R. Hanumaiah Pantulu Garu, B. A.
First Grade Pleader,
Guntur.

Yours faithfully
GURUNADHAM,
Editor.

పిల్లక నులుము సికొని

హేలుద్రావిన నితరులు గుటితింపరనుకొంటిరా? ప్రత్యుత్తము గాకున్నను మీరసత్యమునా డుటకుజంకరనుటకింకనొక మీవాత కృష్ణాపత్రికలోమీరుప్రకటించిన గీతవ్యాసము చూచినఁ జాలును ఈవాతయెంతతెల్విగనున్నదో యీవాతయనంతతెల్విగనున్నదని తెలిసికొనుఁడు. బ్రజయంతిభగీరథశాస్త్రులవారివద్దమీలోపెంకట రామశాస్త్రి గారు కొన్ని విశేషములను దెలిసికొనిరేనుండి, అంతియకాని కాముదిగానున్న గార్థము మొదలి పాతమువదువలేజేసుండి, ఇంతకన్న శాస్త్రులవారికే కొన్నిసంగతులను బోధింప వాయొద్దఁబ్రవేశించిరనిన యుక్తియు గానుండును "పిల్లక నులుము సికొని" అనునా మెతనుమ రలజ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొనుఁడు ఈకారణముననే బ్ర॥ శ్రీ॥ మధునాపంతుల పెంకట

సుబ్బారావు గారు మిమ్ముంగూర్చి ప్రకటించియేయున్నారు. (అభినవ) వీరు మీకు ముఖ్యబంధువులని నేను వ్రాయుటఁ జూడదు. పునరుత్తము మీతత్వముచి న్నప్పటినుండియు నెఱిగిన యమ్మహామహాఁడు మీకుఁదగిన బిరుదమునిచ్చెనని సంతోషింపవలసియున్నది. వెంకటశాస్త్రిలవారికిని మీకును వివాదము గాన వారివద్దఁజదివినదిలేదనుట కవసరముగల్గినదికాని భగీరథశాస్త్రిలవారికిని మీకును అట్టిదిలవమును లేదే అయి ధోరణింబట్టి ప్రకృతము నన్నుఁగూర్చి వ్రాసిన యప్రస్తుతాట్టహాసము పట్టనగటిదొంగతనపు సామెతకు దాహరణమని నొక్కిపలుకక తప్పదు. దానికిఁదధ్యముగా కృష్ణనుండియేమి దేశమాతనుండియేమి యితరమునుండియేమి వారందుఁసంగ్రహించిన వ్రాతలన్నియు ననామకులవి అనఁగాఁ బేరుదాఁచి ప్రకటించినదొంగలవి యగుటఁగూడఁ బ్రబలాధారము దర్బారునుండికూడ మీ రేవోసంగ్రహించియున్నారు, అయ్యవినాకు సుబంధించినవికావు గాన విమర్శింపక మిన్నకుంటిని ఈపంక్తులఁగనుఁడు అభినవసరస్వతి॥ (రోషముతో) వారి విషయమై యిట్టిమాటలు నీవనవలయుఁగాని మఱివ్వరుననగు.....కృష్ణ॥ అభినవసరస్వతి మాటలకేమిలే దానికేమేని వ్రాసియిత్తురని వారినట్లూరక పొగడుచుండును॥ ఈప్రసంగమెందులకుఁ జేయవలెను. అభినవసరస్వతి మీకేమపకారముచేసినది, సరస్వతి నొంటనుండి వచ్చినమాటలుగాక అపభ్రంశనామముగల ప్రతికలమాటలా మీకుఁబ్రమాణము ఇదిగాక కృష్ణ యీప్రసంగముచేసినట్లు వ్రాసితిరిగదా! అందులకుఁబ్రమాణమియఁగలరా! మరియు నీ మొండిప్రసంగముగూడ శోచ్యస్థితిలో నేయున్నది దేశమాత॥ ఎందులకూరకకలహించెదరు ఆవిషయమై కవియు రాజునగు మంత్రిప్రగడభుజంగరావు గారి నిష్కృష్టాభిప్రాయమొకటిచాలును॥ ఈవ్రాతలో సత్యతత్పరుడన్న విశేషణము మీరువేయనుటచితిరి. అదిగదా ప్రకృతము కావలసియున్నది. ఆయన వ్రాసిన యప్రసక్తపువ్రాతకు దిగువతి వెంకటేశ్వరులిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడఁ బ్రకటించి దానికై శ్రీభుజంగరావు గారికుత్తరముదోపక మిన్నకుండిన పిదపఁగూడ దేశమాతయిట్టిమాట నెట్లుపలుకు నొనాకరయరాకున్నది లేదా యాదేశమాతచేమరల నీమాటబలికింపఁగలిగితిరేని కొంతయుక్తము, మీరులేశమును సంశయములేక యేదో వ్రాసికొందురనుటకుఁబ్రమాణములనేకములుకలవు. “తెలియమే రామకృష్ణులతోవిరోధించి శృంగభంగముగన్న భంగియెల్ల” ఈపద్యములెవరో శాఖాఖమానివ్రాసినవ్రాయుఁగాక మీవ్రాసిన శృంగభంగము నిదివఱకు దెగడినవారేగాని పొగడినవారొక్కరునులేరుగదా ఏవిధముగా నీపద్యములును ప్రకటింపఁగలిగితిరో నెలవొసగుఁడు అభినవసరస్వతిగౌరవముట్టిదో దర్బారుగౌరవమెట్టిదో మీకుఁదెలియకపోవుఁగాక లోకమెఱుఁగుఁగదా? ధర్మ

మునకుఁగానవతరించిన యభినవసరస్వతికిఁ బ్రచ్ఛన్న నామకులగు దొంగలవ్రాతలు బయటఁబెట్టి యధార్థమును నివేదించుట పొగడికయగునా! అదియివిషయమై వ్రాసిన వ్రాతలలో మీరు ఖండింపఁదగినదొక యక్షురమేనియున్నచో సప్రమాణముగఁబండింపుఁడు. అప్పుడుదానిఁద్రోసివేయవచ్చును. ఊరకదొంగలు దొంగలుగఁబరిగియున్న పంచికొనినట్లు వ్రాయుటయనొక తెలివా! ఎప్పుడేని సత్యమునకేపాటు పడవలయును గదా మీకవితకిప్పటికిని సప్రచ్ఛన్నలవ్రాతలయందలి సత్యమెఱుఁగరాకున్న యదిగాని యాంధ్రపత్రికవ్రాసియేయున్నది చూడుఁడు. ఇంతయగౌరవముగా నీప్రచ్ఛన్నలను గౌరవాధికులు చూచుచుండమి, కవియొక్క యనూయ, పొగలెగయుటకుఁగతమే మేజబాబాసఁగుఁడు. కృష్ణలో దొంగ యధార్థవాదియిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమేమేనియున్నదా! ఇట్లనేకప్రాజ్ఞులు నిరసించుచున్న యసత్యపుఁ బురాణమును మరలఁబ్రకటించి కొనిన ఫలమేమి “కర్తాకారయితా”యనా శ్లోకమునకు దాహరణచుగుటకా! మీకవితయవివేకమును జాలవఱకు చూపితిని. ఇంకనుజూపవలసినవికలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నుపేక్షింపఁబడియె. ఇంకఁబ్రస్తుతవావధరింపుఁడు.

ఉ॥ నేనవధానమున్ సలుపనేరనటంచుమృషోక్తులాడుఁభి

కేనుజవాబువ్రాయు టిదియెంతయుఁ బ్రస్తుతమయ్యెరాగి యే
గానికిమాటనట్టి యలకాకన్తలంబలెవేసికొన్న దొ
క్కోనిజమెట్టిదో తెలిసికొందురుగాక వివేకులియ్యెడన్ ॥

ఉ॥ నాయవధానముంగనిమనంబున సంతసమందియిచ్చునా
యాయిమహానుభావుల యధార్థపు లేఖలుగప్పిపుచ్చియే
వాయియొపేరుమార్చికొని వాగినవాగుడుఁబట్టి యేదియో
గోయియొకండు త్రవ్వికొనఁగూడు నెయందునుఁగూల నెంచుచున్ ॥

ఉ॥ సోదరులార! నాపయియనూయవహించెదరేల! మీవలెం
గాదవధానమున్ సలుపఁగాఁగల “ఁగాఁగలనంచుఁజెప్పికో”
గాదిటులేనునన్గఱిచి గర్వముగాఁదలపోయవచ్చుమీ
“శ్రేణోయపాయమేర్పఱచి యివిశయమ్మునుదీర్చికో”దగున్ ॥

ఉ॥ రమ్మనువారొ మీకడకురండని నేను లిఖింపనా సమీ
పమ్మునకీరువచ్చెదరొ భారముగాఁ దలపోయకుండ రం
గమ్ముదిటమ్ముచేసికొని క్రన్ననఁదెల్పుఁడు నానధానపుం
గమ్మదనంబుజూపెద వికస్వర సుస్వరభాస్వరమ్ముగన్॥

చ॥ కలిగినవట్టుశ క్తనినొకానొకచో సభచేసిమీకొగి

దెలిపెదమీసుశక్తిసభ దెల్పుఁడటంచడుగన్ భయంబుమీ
కలవడుహేతువియ్యెడెల నాస్తిజవాబునెసంగుఁడేదియో
గిలుకకరెంటరాక్కటికొగిన్ బనులీరు లిఖింపుకొప్పగున్॥

ఉ॥ కన్నులుదేవుఁడిచ్చె నవిగల్గినయందులకున్ ఫలమ్ముదాఁ
దిన్నగఁజూచినాఁడాయుటయె దేబెలకూతలు నిక్కువంబునో!
అన్నలు! తక్కువండితుల యయ్యగువాతలె నిక్కువంబునో!
క్రన్నసమీనుచూచెదరు గాకబహూస్తులు వ్రాసినేటికిన్॥

శా॥ లేదాచక్కఁగబుద్ధితెచ్చుకొని చాలింపుండుమీగోలనీ!
కాదంచుం గవినయ్యలిచ్చెడివషట్కా రంబులం జూచికొం
డీదారిన్ విడుపుండు బాగుపడుఁడొ తేయేగ్యు శ్రీసూర్యరా
త్రిచ్ఛేషన్ బట్టియునేనిగల్గవఁబెయిన్సీ! మీకహూయోగ్యతల్॥

ఉ॥ ఎల్లరుయోగ్యుడంచు నుతియింపఁగఁ బొంపిరివోవుసూర్యరా
త్రిల్లజుడొక్కమాటు కవితంగనెనేనియు మీరువ్రాసెయు నీ
ప్రల్లదముల్ సహింపఁడని పల్కెదనాకిటుతోఁచెనింక నే
నల్లనృపాలుఁడా కవితనారయు సఁఘటనంబు గావుతన్॥

ఉ॥ ఆతఁడుచూచెనేని వృధయైనప్రసంగమువ్రాసి ద్రవ్యపుం
దాతకుఁగూడ దుర్యశముదార్చెదరంచుఁ దలంచి చక్కనొ
నీతినిఁ జెప్పునంచు మదినేదలపోసెద నిష్పడేనియా
నేతభవత్ప్రసంగము వినీవిననట్లు క్షమింపకుండుతన్॥

ఉ॥ పత్రికయన్న సత్యమునుబల్కుట కేర్పడెనంతెకాని యే
కృత్రిమపుంబసంగము లిఖించుచు సత్యముగప్పిపుచ్చి స
ర్వత్రచివాటులందినెడి పత్రికపత్రిక చూసె? “కాదుమా
పుత్రికయంచుబల్కెదరొ పుత్రికయిట్టిదిపుట్టియేమగున్॥

(గారపుబిడ్డ)

ఉ॥ నేనవధానమున్ సలుపనేర నెయంచును జింతబెంపుడ
ద్దాన నెచూచురొక్కొయవధానులుమీరలునాయశక్తిచే
లేనిసుశక్తి మీకెటువెలింగెడి దొంగలవ్రాత లింకపై
నేనిస్వపత్రికం గొనకుడెవ్వరు నవ్వెదరయ్య సోదరుల్॥

ఉ॥ దొంగతన మ్మొనర్చునయదూరుఁడుమాత్రమెదోషిగాఁడువాఁ
డొగడినమ్ము వస్తువుల నార్జనచేసినవాఁడుగూడ స
త్సంగతుడయ్య దోషియగు సత్యమెఱింగి పరిగ్రహించెనే
నింగఁగింపశక్యమగునే? యపరాధముచర్చ సేయుడీ॥

ఉ॥ చాలువృథాప్రసంగము ప్రసక్తికేగాని ప్రసక్తిగాననున్
బాలిశుడొచువ్రాసినయశాత్రపు వ్రాతకుఁ దప్పుదిద్దీకోఁ
జాలిన పత్రికల్ దెలిసి చట్టననన్ శివరాముఁ డన్నయా
వ్రాలునెటుల్ లిఖించితిరి వారికిఁదప్పుయిమీకుఁ గాదొకో?॥

ము॥ శివరాముండనువ్రాత తప్పనుచు వ్రాసెగాని భ్రష్టయ్యెనా
యవధానంబనుమాట కాదనుచుమీ రర్థంబుగల్పించుచున్
శివరాముండను నక్కరంబులను నిస్సీయెట్టువ్రాయించి స
త్కవులందేర్పడలించినారొ యవినక్కాణింపుడో సోదరుల్॥

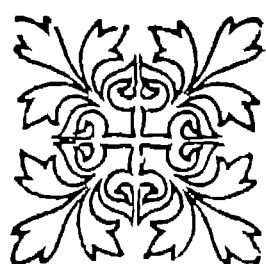
చ॥ శివుడనొలేకరాముడనొ చేసెదనో మఱిచేయలేనొనా
కవనముచూడఁగాఁ దలపుగల్గిన జాబు లిఖిపుడూరకీ

సువిసువుగ్రక్కుపద్దెముల నూరులు నన్వలిఖింపనేల? యే
కవితయొ తేరఁగానెకటిగల్గుటకుఁ ఫలమిట్టిదానెకో!॥

ఉ॥ తక్కినదాని కేమి యవధానము నాయది యెట్టిదో భవ
ద్వాక్కునఁ బల్కుఁజేయుటకుఁ దద్దయుఁగోరెద మీరుపత్రికా
భుక్కులుగాన యత్నమిది పోలకపోదిదె మ్రొక్కుదాన్ 'శిన
మ్రొక్కినచోట మ్రొక్క-కెటులేరికిఁదీరదు' నాఁగివింటిరే॥

మ॥ సభకుఁ రావలె నోరువిప్పవలెమీ సామర్థ్యముంజూపి వా
గ్విభుతంగాంచవలెన్ వృథాగనొక చక్కిఁడాఁగి నానాట రా
సభముల్ గోకిన పాడువ్రాతలకు దాసత్వంబు గావించుమీ
కుభయంబా! మతిభక్తియా! యుటకెటోఁహెఱుషింతుఁగిచ్చాగతిన్

ఉ॥ వచ్చెద రమ్మటన్న నృపవల్లభనాజను బొందిమీరలే
వచ్చిననింతకన్నను శుభంబుసేయుఁడు లేదయేని యే
పిచ్చియొవెళ్లఁగక్కఁకుఁడు పెద్దలునవ్వుచునున్న వారుమీ
కుచ్చితపుఁబసంగములకుంజెవియొగ్గఁడు ప్రాజ్ఞుఁడొక్కఁడు॥



5.12.69F

తాలు కుట్టనము.

“సరసపరిషత్కర్ణశ్రావ్యంకవిత్వరసాయనం
విరసమనసాంనేతుంనేహమహేశ్రవణాన్తికమ్
మృగమదరసంబింబోష్ఠీ నాంకఠోర కుచోచితం
జఘననిక పేక్తి న్నేలిమేజ్జరన్మహి షస్యకః”

ఉ॥ కొండల బండలన్నదుల గొప్పసముద్రములన్వెలుంగు బ్ర
హ్మాండము మ్రింగ నెంచిభవదాస్యబిలంబుననుండివచ్చునీ
కొంఠాక యట్టహాసమునకుం గగురీతిగఁ దాలుకుట్టనం
బొండు రచింపఁగావలసె నుక్కిరిబిక్కిరి కాకయుండుతన్.

ఉ॥ దగ్గినఁ దుమ్మినందనకు దాపున వారికినోటితుంపరల్
వెగ్గలమై మొగానఁబడి పెల్లుదయింపఁగఁజేయుఁ గోపమీ
పగ్గెయదెట్టిదో కడునెపంబులు పంబిన యట్టహాసపుం
గొగ్గితలల్ గనుంగొనిన గోతె నసహ్యముతానపుట్టదే?

శా॥ కైలాసాచలసానుసీమలను శ్రీకంఠండు తాఁదాండవ
వ్యాలోలుండయిదిక్కటాహములు శైవ్యత్వంబందఁగాఁజేసెను
ద్వేలప్రక్రియ నట్టహాసమును దద్విక్రాంతిఁ జూపింపఁగాఁ
బోలెన్ వీరలుకూడఁజేసి రిటులంబో! అట్టహాసంబునున్.

గి॥ అతిశయముమా కెకాదుమాహాసమునకుఁ
గూడఁ గలదంచుఁ దెలిపెడి మాడి“*కట్ట”

అట్టహాసము.

చ॥ కడిసిన సూరవోవుచును గబ్బపుదొంతుల సత్పదార్థముల్

“*అట్టావతిశయక్షేమా”

యనుపదంబును దగిలింతుకొనుట లెస్స,
యతిశయమ్మున కతిశయ మ్మార మీకు.

ఉ॥ పిచ్చినిమగ్గు మానవుడు ప్రేలునెటో యెదురున్నవాడుతా
సచ్చరితుండు నైనను బ్రసక్తికిఁగాని ప్రసక్తిగా వృథా
కుచ్చితపుం బ్రసంగముల గొణ్ణును, నవ్వునువెట్టినవ్వఁబే
రిచ్చకమాడుఁ గూడదనెనేనియుఁ ద్రోయును తాలఱప్పలక.

శా॥ మేలా నాలుగు పిప్పి ముక్కలను నెమ్మిన్నేర్చి యెవ్వారిమైఁ
గాలుండ్రవ్వఁగ నీతి యింతవలదా! కయ్యంబె వియ్యంబుగా
నాలోచించి రజఃకిణంబులను దానట్టిట్టులం జమ్మి డ్డి
కోలుంజేసెడు నాలపోతు బలె మైకోలేతయేపాడియా?

ఉ॥ “దారిని దప్పిపోతిర”ని ధార్థ్యముగా వచియించినట్టి వే
టూరి ప్రభాకరుండు భవదు త్తరపాత్రుండు కాక శిష్యుని
క్కారమునెందఁ బాత్రతనుగాంచెనొకో, “నయ”మింతచాలు నీ
శారవముం బ్రశిష్యునినికారము పంపగఁజేయలేదుగా.

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశులకె తిన్నఁగ జాబునొసంగ శారవ
స్థిరతకు లోటుగాఁ దమరు తేల్చెడు నప్పుడు వారిపాదపం

కదుకుచు నెట్టివారిఁ బాడఁగన్నను గుట్టనిన్నేహసౌఖ్యముల్
మదికి నసహ్యమా శునకమార్గమునం జరియించుచున్నదు
ష్పథకవులెల్ల మత్కవితఁ దప్పలుపట్టక యూరకుండుఁడీ.

శా॥ గాఢార్థప్రతిపాదన క్రమకళాకాశల్యములేక వా
చాఢక్కార్పటితోడఁ దామతమమర్మాయంచుఁ గైవారముల్
ప్రాధింజేయుచుఁ బ్రాజ్ఞులన్నగుచు గర్వగ్రంధులైయుండు న
య్యా ఢస్వాంతులు మెచ్చకుండుటయసమ్మోదంబుమాబోంట్లకుక.

కరుహరజఃకణంబులవి కన్పడునే పయిపైని బండిపై
 నరుగఁగఁజాలునట్టి తమయంతటి వారలకన్నుదోయికిఁ.
 చ॥ అలవడకుండుఁగాక తమయంతటిపాండితి లేకపోవుఁగా
 కలఘుకవిత్యవిస్ఫురణ యబ్బకపోవునుగాక యిందిరా
 కలుషదయాప్రసారము చకారగుడుల్ తమ నోటనైనను
 వెలువడఁజేయఁగాఁ దగు వివేక మొకించుక లేని వాఁడొకఁ?

మ॥ కవితావాసనయింతకల్గినను బింకంబూని సర్వజ్ఞుడం
 చవలోకింపఁగఁ జన్నె? మాంలకరి యొయ్యంబూవులం గ్రువ్వురీ
 తి విశేషంబాకొ! మాటలల్లుపనినాదేశంబు గాపాడుటో
 కువిధంబియ్యది యెంతచెప్పిన నశూ! కుక్షింభరిత్వంబెనూ!

ఉ॥ పద్మేఘులన్న మాత్రమునఁ బామరులందఱు బ్రహ్మవిద్యయే
 యిద్దనుకొందు “రింత యిది యెందుకు” నీచపదార్థపుంజము
 న్ముద్దొడఁగూర్చునట్లు కవిముఖ్యుఁ డోనర్పఁగవచ్చుఁగాని యం
 దొద్దిక బుద్ధిచొప్పటచి యోజనచేసినఁ దేలకుండునే?

ఉ॥ చాలఁగదోషముల్ దెలియఁజాలక యల్లికల్లు నేర్చుటల్
 రేలుబవళ్లు సత్కవులరీతిని నిక్కిన కాకవుల్ ధరన్
 బోలరు సత్కవీశ్వరుల పోలిక రాజమరాళపుంజముల్
 పాలును నీరువేపటచు భావముకాకములందుఁ గల్గునే?

చల్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు స్వీయసామముతోఁ బ్రకటించు పాశుపతమువలె
 గాక యాచార్యసామధేయప్రణీతమ్మయిన యత్యద్భుత విమర్శనము గర్జకశోరములగు
 వాక్యములచేనిండియున్నది. ఇందుఁబరనిందలు సాత్మస్తోత్రములుదక్క వేలువిషయము
 లెవ్వియువేవు. కావున దీనికిబదులు వ్రాయనక్కఱయేలేదు.

ఉ॥ మెచ్చియొకింతగౌరవము మెచ్చకయుండి యిఘుత్వతేజముల్
 దెచ్చుటకున్ సమర్థులె కృతిక్రియకుం గు కవిత్యగర్వితుల్
 తచ్చుతరంబు పేతుకుచితంబగుఁ గాకనగంగనైనవా
 ప్రుచ్చియజాగళస్తనస గోత్రులువారలనెన్న నేటికిన్

- ఉ॥ దొంగతనమొనర్చు నయదూరునికైనను దీపమార్పుచో
ముంగలనున్న పెంధనము మ్రుచ్చిలుచో నెలుగై త్రవీకె నె
క్కం గమకించుచో దెలుపుగాదని కూడదటంచు నాత్మయా
వెంగలి లొంగఁ డాత్మకవివేకపు మాయయె యావరింపఁగన్.
- చ॥ తెలియకకాదు మీరలిటు తిట్టితిరయ్యయి వారలంబసం
దులు దులకించు మాటలను దొప్పలుదోరలుగాఁ గవిత్వపుం
దళుకు బడాయచూపెడు విధంబది మీమది నెంతయున్నదో
బళిబళి! యెంతయుండినను బాగొకొ యింతటినోటివట్టముల్.
- మ॥ జననంబాదిగ సంగడంబూ మఱిశిష్యత్వంబూ యింకేదియో
పెనుసంబంధముకల్గి యేదొయొకఁడౌ ద్వేషంబు దోషంబుచే
తను నవ్వాని రహస్యసంగతులపుంతన్ లోకముంగూర్చి తె
ల్పినచో వానికి నట్టిదుష్టునికి నోలింగల్గునే నిష్కృతుల్.
- చ॥ తనకువిరోధమున్నదని తక్కురుఁడెవ్వఁడౌ ద్వేషినిందచే
సిన విని సంతపించి పగచేఁ దమపక్షమువాడటంచుఁ బె
ల్చునుసివమెత్తి యాడుటయుఁ జంకలుగొట్టుట యట్టిహాసపుం
బనులును నోటివట్టమును బైల్పఱపించె నిదెంతవంతయో.

అనుపింగళిసూరనార్యుని వచనమునుసరింపఁ దగినదియే. ఐనను “వేసినట్లెల్లనూ
రకున్న వెట్టివాడేగెలుచు” ననుసారమెతకు వెఱచి యాపొల్లువ్రాతలకు జవాబుచెప్పఁ
బూనినారము. సహృదయులమన్నింతురు గాత! శాస్త్రీగారూ! వేంకటరామకృష్ణ
గ్రంథమాలలోని మొదటిపీఠిక యత్యద్భుత శతవిధానమునకే సంబంధించునదిగావు
న రాజానురంజనమునకు మొదటనుండగూడదనికదా? మీకుశంక! వినుండు.

శ్రీ పీఠికాపురమ్మన ముమ్మొదట మేమొనరించిన యవధానములకు రాజాను
రంజనము పద్యరూపమగు నుపోద్ఘాతమనఁదగి యున్నది. కాని యందు ఘంటాశతవి
షయము మాత్రము ప్రస్తావింపఁబడలేదు. అంతకుమున్నుమేము శతవిధానమునొస
రింపఁదలంచుకొనకుండుటయే దానికిఁగారణము. ఐననుభవితవ్యతాబలముచే ఘంటా

గీ॥ తమవిరోధికి నింక శాత్రువుఁడొకండు
దొరికెనంచును నింత సంతోసమేల?
సున్నపైసున్న తెన్నేనియున్న నేమి
పెరుగునొడలి బలంబునూపింపనోటు?

ఉ॥ అట్టివిరోధివైరి తమకాత్తుఁడటంచును దత్తుశక్తికి
బట్టముగట్టి తాను నలవారలకన్నను మిన్నయయ్య నె
ఁటలులొ దానభావమొనుటేదియొ చేసెడిరీతి గల్గువా
గట్టుల నీతియింకఁదమ గౌరవమేని నెఱుంగఁగోరెదన్.

గీ॥ తనకు మేలును గీడువిన్ననువుపఱచు
శక్తిచేతను దీపారుసంగడిండ్ర

నట్టుపడుజూవె సంపాదనంబుచేయ
నోటిదుడుకున్న ద్వేషులు కోటిమంది.

ను॥ అది యేమో గ్రహచారమొక్కని మొగంబావంతగాంచంగఁ బె
ల్లదయించున్ గడు నీసా, లేక మఱిసాంపో, యేదో పష్టాష్టకం
బొందవన్ శత్రులకేమి లోటోయిలఁ జేయూపంగనే దారినె
ఁటెనురొ వారలునెల్ల శాత్రువులు కానేలా! ప్రయత్నింమటల్.

నీ॥ తమయిచ్చవచ్చువృత్తములఁ బృచ్ఛకులయా
కాంక్షదీర్పఁగ నొక్కగంటయంట

చెప్పినచొప్పునఁ దప్పలులేకుండఁ

గావ్రాయ మఱియొకగంటయంట

శతబీజమందు నాటఁబడియే యున్నది. అత్యద్భుత శతావధానక్రమామును దెలుపు
నీపద్యము నరయఁడు.

ఉ॥ చేయుటకొక్కగంటయదిచెప్పినచొప్పునఁ దప్పకుండఁగా
వ్రాయుటకొక్కగంట సరి నారలలో నవధానపొండితీ

ధారణానూనావధారణచే జక్క

గాఁజదువుట కొక్కగంటయంట

అరుదెంచు సభ్యుల యంతరాంతర ప్రసం

గంబుచేయుట కొక్కగంటయంట

గీ॥ వెరసి నాలుగుగంటల పేక్ష్యములంట

తగునఁ టత్యద్భుత శతావధానమంట

ఔర! యియ్యదె విమతభయంకరమంట

దండ మత్యద్భుత శతావధానులార.

చ॥ తమకుఁదమంతఁజెప్పికొను దార్ధ్యమునూపిన భావమీయదీ

యమలవివేకముంగలిగినట్టిరయేని భవద్విధానముల్

విమతభయంకరంబులని లెక్కనుజేర్పఁగవచ్చుఁగానిచో

నెమిలికడనియీఁకెలనునేర్పుగఁదాల్చినకొకమాఁగదా.

గీ॥ నూఱుపద్యములొకగంట నూటిపోయ

వచ్చుఁగాకట్ల చెప్పినవానినట్ల

మఱలఁ జదివెషుపట్లనుగుటికిబారె

డెచ్చుఁ దగ్గంచు సందేహ మెసఁగునయ్య.

స్థేయతకొక్కగంట యరుదెంచిన పెద్దలగారవింప మెం

డోయరగంటయో? వ్యవధియుండవలె ధరణీపురందరా!

శతావధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేయుదుమనియు, నందుఁ గవిత్వముచెప్ప
ట కొక గంటయనియు, లేకరులు వ్రాయుటకొక గంటయనియు, మేముధారణచే
జదువుటకొకగంటయనియు, సభ్యులతోఁగలుగు నంతరాంతరప్రసంగమున కొకగంట
యనియు నుజ్జాయిరపుగాఁ బంచి యందుఁ జేర్చొంటిమి. ఒకదానికాల మొకదాని
కాలముతోఁ గొంతకలిసినను మొత్తముమీఁద సరిపడి నాలుగుగంటలలో నవధానము
పూర్తికావచ్చుననియు, 'వృద్ధ్యప్రసంగమంతేగా' రాకున్నచో నాకాలము గూడివచ్చు
ననియు మేమూహింపిమి, అంతియకాని మేము కేవలము గంటకు నూఱుపద్యములు

చ॥ ప్రకృతము సత్కవీశులుసభాస్థలిఁజేయు శతావధానమున్.
ప్రకరణమందనంగ నొకపాదమువెంబడి నెందుపాదముం
బ్రకటనచేసి యంతయును భారమునప్పనచేయు వేళయం
దె కలుగుదొట్టుపాటులని తెల్పుఁగ నేలబుధుల్లఁహింపరే?

చ॥ ప్రకృతశతావధానమునఁ బాదముచెప్పెడి వేళయందు శ్రాం-
తికలిగి స్థానపుంగులుతు తెన్నిడినన్ మఱిఁగొంతకొంత పృ
చ్ఛకుని విశేషమొక్కొకట సాయముచేసిననుంబాసంగుఁ గొం
త కసమసల్గదా నవవి ధానమునం దివియేని లేవుగా.

గీ॥ శతావధానముచేయంగ శక్తిలేని.

వానికెట్టులఁ దెలియు నుపాయమట్ల

కాన యత్యద్భుత శతావధానమెఱుంగ
నట్టి వార లనుదురంచు నందురే మొ.

శా॥ వేగంబూనుచు నూలుముందికి భవద్విధ్యుక్తమారీతి ధా-
రాగాంభీర్యము పొంగిపొర్ల రచనారంభింబునుంజేసి వా
చాగాథం దగధారణం జదువ నుజ్జాయింపుగా నేకసం.
ధా గ్రాహిత్యము నాఁగ దీనికణమూత్రంబున్ భిదల్లేవుగా.

స్వతలంపుతో నీపద్యమునందలి మొదటివాక్యము లిఖించియుండలేదు. ఈయర్థము నీ
పద్య స్వభావమే ధ్రువపఱచుచున్నది. మేమును బ్రహ్మదవంశ పీఠికలో నీయభిప్రాయమును
వెల్లడించియున్నారము, కావుననే యందు ధ్రువమెప్పుడు నిట్లుచేయుటకుఁ
గలలోను బ్రయత్నించియుండలేదు. అని నిష్కర్షించితిమి.

చ॥ అమలవివేక! మీరలొక యష్టావధానముగాఁగ నెంతురో
తమకు మనమునన్ శతావధానముఁజూడఁగ వేడ్కగల్గునొ
విమతభయంకరమ్ముగు నవీనవిధానము చిత్తగింతురో
నిముసములొ నొనర్చెదము నేనిదిగోరితి నంచుఁ జెప్పఁడి.

సీ॥ *ఒకమాటు విని కళానికరంబులెల్ల నే

రిచి ప్రోడయాచారదుచియొకండు

†తురకమావంతు పోటరుల కయ్యపుబాస

బోధచేసిన జగన్నాథుఁ డొకఁడు

‡నరసభూపాలీయ నామకాలంకృతి

గ్రంథసంధుఁడు మూర్తికవియొకండు

§చుళుకిత పట్టాభిప్రాయ జలధియా నెలకూచి

బాలసరస్వతీ ప్రాజ్ఞుఁడొకఁడు

గీ॥ తగినవట్టునకేక సంధాగ్రహత్వ

బిరుదపరికరులై రి యాపరమగురులె

యేకసంధాగ్రహత్వ మింతింతయొక్కొ

వానినాలుక శారదవరలవలయు.

సీ॥ ఎవని నాలుక శారదేందు బింబస్ఫుర

ద్భాసురాంబరకు హల్లీసకంబు

ఎవని నెమ్మొగము బంహిష్ఠామరజ్యేష్ఠ

చతురవాణికి మహా చత్వరంబు

ఎవని సత్కృతి కళానివహపర్యంకికా

భ్యర్ణస్థితకు నవ్యపర్ణశాల

ఎవని యభ్యాసా యుత్కృష్టశబ్దాహ్వయ

దీపదీపితకు ఘంటాపథంబు

ఇందు రెండవపాదమునందుఁ జెప్పఁబడిన శతావధానము చెటియొకపాదము

*కథాసరిత్-లంబ 1చూ2-3. †రసగంగా--శీతిక, చూ. ‡సీ॥ ఏకసంధోచిత శ్లోక

భాషాకృత్యచతురు--నరస॥ §వాడుక.

• గీ॥ ఎవఁడు పూర్వజనుస్సత్ర సవననిర్వి
 శేషసంతర్పితాశేష శిష్యలోక
 గీర్వధావత్సుతామల కీర్తిసితప
 తాకుఁడవ్వాఁడయేకసంధాగ్రహుండు.

ఉ॥ కాపున నెంతవారికిని గష్టమటంచును నొక్క చెప్పశం
 కావసరంబు లేద, యిటులద్భుతులెందఱొ లేకపోవుటే
 యీవిధిచాలఁగష్టమనియెంచఁగనిశ్చయసాక్ష్యమాఁద్రులో
 కీవిజయైకతానులకె కేవలసాధ్యము దీనినమ్ముఁడి.

గీ॥ ఉక్తనియమప్రకార సంయుక్తముగను
 దగఁగ నత్యద్భుత శతావధానసరణి
 నెవఁడు నిర్వహణము సేయనెచ్చుగాఁడె
 యేకసంధాగ్రహత్వంపుఁ బోకడలకు.

చెప్పనవధానమని తెలియనగు. మూఁడవపాదమునందుఁజేర్కొనఁబడిన విమతభయంక
 రమగు నవీనవిధాన మత్యద్భుతశతావధానమే. కాని శతవిధానమెంతమాత్రమును గాదు.
 మీరు ముందొకచో నీపద్యమునకుఁ జేతగాని యర్థము చెప్పకొని శతవిధానమునకన్వ
 యించి “ఇవి వీరు మొట్టమొదట శ్రీవారియొద్దఁజేసిన ప్రతిజ్ఞలుగదా? అంతకుమున్ను
 చేసి చూచుకొనకుండ నెట్లు ప్రతిజ్ఞసేయుదురు? ఇంటగెల్చికదా రచ్చుచుగెల్చుట? రా
 జానురంజనము పూర్వమా? విధానరచన పూర్వమా? ” అని శంకించి మీవెట్టియంత
 యు బైటఁబెట్టుకొంటిరి సుఁడీ!

చ॥ * * * * * మీసభాస్థలముఁజేరి వధానము నాచరింపఁగాఁ
 గుతుకము గల్గియుండె సమకూరుపుమయ్యది చూడఁ జాల న
 ద్భుతమెటులన్నఁ బృచ్ఛకుఁడు దోచినవర్ణనఁ గోరుచుండ నా
 చితిగల సత్కవుల్వీనుతిసేయఁగ సోయగమైనపద్యముల్
 శతమొకగంటలో సలుపఁజాలుదు * * * * *

ఇదియు నత్యద్భుత శతావధానమును దెలుపునదియే. ఇట్లే రాజానురంజనము
 మామొదటి యవధానములగుటించి పెక్కువిషయములఁ దెలుపుచున్నది. గద్యరూప

ఉ॥ ధారణతప్పకుండఁ గవితల్లజులందఱు సూచుచుండ మీఁ
గోరినపద్దెముల్ గొనియెకోవిదులందనియించుచోఁ గడుం
గోరికెలుల్లసిల్లఁ బలుకుంజవరాలి వరాలురాలు బు
గారురువారపుండళుకు గద్దియఁబట్టము మీకుఁగట్టమే.

ఉ॥ నూటిని జెప్పి ధారణననూదితముందగఁ జేయఁబోవఁ బో
రోటు! పృథక్కి న్నితన్నములునొక్కొకపద్దెమునొప్పఁజెప్పుకొం
బాట యి దొక్కగొప్పె యలవాటుపడఁగడఁగన్ గడింది స
య్యాటగ “మూలనున్న ముసలమ్మయు”జేయు విగేయపద్ధతిన్

శా॥ ఆచార్యుండన లేదటంచుఁ బదివేలందింపఁగానేల? నే
నాచక్కిందగదెల్పుదున్ మొదట సాహస్రప్రతుల్ మాత్రమే
మూచూపంగతమేమి? యీయదొకతప్పంగాదొయత్యద్భుత
ప్రాచుర్యార్థ శతావధానములు పొల్వంబోలవే, లక్షలేన్.

సీ॥ కడుమెచ్చియును గుణగ్రహణ పారీణిలా

తురత నీబిరుదంబు తొడిగిరంట

మగు పీఠికయు నాయవధాన తంత్రమును గొంతసంగ్రహముగా బోధించుచున్నది. కా
ని యొక్కయద్భుత శతావధానమునే సంబంధించి యుండలేదు. మఱియు నది రాజా
నురంజనమును గుఱించియు ముచ్చటించియున్నది. విచారింపుఁడు కావుననే మొట్ట
మొదట నవధానచరిత్రమును దెలుపు గద్యరూపమగు పీఠికయుఁ బదిప నవధాన లక్ష
ణము మున్నగు వివిధవిషయములను దెలుపు రాజానురంజనమును గూర్పఁబడినవి.

ముఖపత్రము దశసరిగా లేదనియుఁ గాగితములు పలుచగా నున్నవనియు శంకిం
పనందులకు మీకుఁబదివేలు. ఆహా! ఎంతచక్కని శంకచేసితిరి! హా! హా! హా! ఎంత
హుంచిశంక!! హా! హా! హా! హా! ఎంతదొడ్డఁ శంక!!!

“చరికొండ ధర్మకవి నాఁటినుండిలేని యీయత్యద్భుత బిరుదము, వీరియవధాన
మున కెందుకు రావలెనూ?,, యని మీరు విచారించిన సేమిలాభము? గుణగ్రహణ పారీ
ణిచేనొసఁగఁబడిన యీబిరుదమునకు విచారమేల? అల్పజ్ఞులు, ననూయగ్రస్తులు, న

అల్పజ్ఞులును నసూయాగ్రస్తులంబోలె

పండితులను మెచ్చకుండ్రెయంట

చరికొండ ధర్మనసత్కవీశాదుతా

వారల నట్లుంపవలయునంట

కవులమంచను సహంకారులు తిర్పతి,

వేంకటేశ్వరులు పిర్వీకుదురంట

గీ॥ గుణవిదుల్ బిరుదులు తొడుగుదురుగాక

పండితులె మెచ్చెదరుగాక పండికవుల

టుండ నెవ్వారుచేయలేరోటుమీరు

పోలఁజేతురు కాఁబోలుఁ బోలుఁబోలు॥

ఉ॥ మీరలుచేయలేరనిన “మేమెయటంచును విష్ణువీఁగు న
వ్వారలె చేయఁజాలరలవారలు తిర్పతివేంకటేశులం”
చారయఁజెప్పియెవ్వరినొ యాటడివెట్టుట లచ్చనంబొకో
ధారునిఁ “దేరగుట్టమును దంగెమబర్కె”యనంగ నిట్టిదే॥

హంకారావిష్టులు విచారించురని సరసులు పండితుల మెచ్చకుందురా? ధర్మనాదులన
ట్లుంపుడు! ప్రస్తుతము మేమే కవులమని విష్ణువీఁగు తిరుతితి వేంకటకవులెన్నఁడైన ని
ట్టియవధానమును జేయఁగలిగిరా? గోరంతలు కొండలుచేసి యిరువదిమందికి, ముప్పది
మందికిఁ జెప్పినవన్నియు శతావధానములేయని పేగువెట్టి యాగుట్టు బయటఁబడకుండ
శతావధానసారమును నొక గ్రంథమునుబన్ని యందొక్కొక్క యవధానమునకుఁ బది
యో యిరువదియో (అందుఁ గొన్ని యింటియొద్దఁ జెప్పకొనినవే) పద్యములుమాత్రము
వ్రాసి మేమానాఁడాసభలో నావిధముగఁ జేసిన శతావధానములొనివని తప్పవ్రాసి
లోకులఁగనుబ్రామినయవధానములకంటె సర్వవిధముల నీయవధాన మత్యద్భుతముగ
నుండకపోలేదు. కావున నీయత్యద్భుతబిరుదమట్టికై తవావధానములకుఁ జెల్లదు గాని
నిరాఘాటముగ రాజసభలోఁ బలువురుపండితుల సమక్షమునఁ బుచ్చకులు సభ్యులునను
మోదించునట్లు నాలుగుగంటలలో నొనరించిన యీసంపూర్ణావధానమున కది తగియే
యున్నది.

చ॥ గురువులుకార యశాదురని గొల్లంగ నేల? కవీశ్వరుల్ ధురం
ధరులును బొల్వఁగా నవవిధానము మీరలెచేసి నెగ్గుచోఁ
దిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులే తమశిష్యకోటిలోఁ
బరగుదురింత నిక్కమని పండితులెంతురుగాక యింతటక.

శా॥ ఈడంబోవక నెంటనెంటఁబడి యేదేనెక్కఁడేమాటమా
టాడంబోవ, విమర్శనాలుపదివ్రాయంబోలు మీబోంట్లకీ
జాడల్ లెక్క-యెదూడలెక్కుడటయాశ్చర్యంబునిండా రెఁగొం
డాడంగాఁదగు గ్రంథరాజమది మీటాఠాలకుంజంకు నే?

క॥ ఆనందమనుట యిది ప్రా

సానకుఁబడు పాట్లు నాఁగసత్యముజెప్పక

మానియు మీర్పొడువున వి

జ్ఞానపుఁ దాత్పర్యదండకంబగు నొక్కో॥

అమాయకలోకమా! శతావధానసారములోనివన్నియుఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరుల
చేఁ దుదముట్టింపఁబడిన సంపూర్ణావధానములేయనియు నందుదహరింపఁబడిన పద్యము
లాయవధానములసారమనియుఁ తలంపకుము! అందందు వారుచేసిన యష్టావధానప్రా
యములగు కొన్నియవధానములకు శతావధానప్రతిష్ఠ నిలుపుటకై యీగ్రంథము పాఠు
పడుచున్నదన్ని తెలిసికొనుము!! విస్తరమాగ్రంథవిమర్శమున వ్రాయఁబడుచున్నది.

ఆచార్యా!

శా. సందర్భమునుజూచి చెప్పెద మెడన్ శార్దూలవృత్తంబుమా
కెందైనందగియున్నచో నపుడు మత్తేభంబు నిర్మింతుమా
నందంబందినఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమిప్రయక్రియన్
గందంబొక్కెడఁ గీతమొక్కెడను వక్కాణింతు మిచ్చాగతిన్

పైసందర్భపద్యము మీకసందర్భముగాఁ గనుపట్టుట వింతకాదు. “ఆనందంబంది
నఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమనుట కర్థమేమో? ఇది సంధించుటవలెనే కనుపట్టు
చున్నది” అనువ్రాతయే మీతెలివి తేటలను వెల్లడిసేయుచున్నది. అట్టిసితిలోనున్న
హాకిది యొక్కటియేకాదు! ప్రపంచమంతయు నసందర్భముగ నేయుండును. స్వల్పకా

ఉ॥ ప్రాసను నన్విత్తార్థకపుఁ బల్కును వేయుటయందొకంటవా
 క్చాసనుఁడైన నన్నయయఖండ మహాకవి “తద్ద”నాఁగ వి
 న్యాసముచేసెనంచు నెక నానుడి లోకమునందు విందుమ
 భ్యాసితగాథకాళికడఁ బద్దెము నల్లఁగఁబోన మాటలా?

ఉ॥ తిక్కనయజ్వయ్యాదికవి తీర్థబుసైతము ప్రాసవేయుచోఁ
 గక్కు-టితోక్క-చోటఁబడు కష్టమెఱుంగమె చెప్పరాదుగా
 కక్కవికోటినుంజికిలి యందపు బంగరుజాళువామలా
 మక్కవితాలతాంగికిసి సంతటఁబూయుటఁ గానరాదుగా.

లములో నెఱవేర్పఁబడు నీయవధానమునందుఁ బృచ్ఛకులు విషమవృత్తములచేఁ గాల
 త్తయము సేయనుంకింపక సంతృప్తిగలవారయియున్నచోఁ జంపకోత్పలములఁ జెప్పెద
 మని దానియభిప్రాయము. దీనికై యానందమందినప్పుడు చంపకోత్పలములను జెప్పవల
 యుననియు విచారమందినపుడు వేఱువృత్తములను జెప్పవలయుననియు నేలక్షణజ్ఞుఁడు
 ను వ్రాసియుండనక్కఱలేదు. ఈప్రసంగ మొకపద్యరాజ్యమును జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుచున్నది.

శా. ప్రత్యక్షంబుగనుండి యెల్లప్రజలకొ బాలించు మన్నన్దపు సం

రక్షింపంగొనియాడినాగమిక స్వర్గస్థాత్రియై కంటిచే

వీక్షింపంబడరానిదై.....

చాలు! చాలు! కడుపునిండినది. ఇక నుదాహరింపనక్కఱలేదు. ప్రథమకబ
 శమున మక్షికాపాతమును బునరుక్తిద్వయమునా? యనుట కిది వేటొకపాదద్వయము
 చేఁ బ్రచ్చాదితమైనది. ఎవరితప్పు వారుద్దిగొనుట యొకతప్పిదముగాదుగదా? అది
 యునుంగాక “మ. యతియో ప్రాసయో తప్పుఁజేరికిని రాదా?” అను పాణిగృహీ
 తోక్తి యిందులకేకదా యవతరించినది! బహుగ్రంథములఁగూర్చునపు డెందెని పొరపా
 టురావచ్చునుగాని పదిపద్యములవ్రాయుచు నందులో మొదటిపద్యములో మొదటి
 పాదములోఁ బ్రాసమువలన నుందమతులుండరందురా? పోనిండు దానికేమి? ఈసవ
 రణను వినుఁడు.

శా॥ (ర)క్షింపంగొనియాడి (నాము)కద సామ్రాజ్యంబునైకొంచుఁ బ్ర

త్యక్షుంబై మమునేలు(నాడి)పుడు దివ్యాకారయై (కంటిచే)

వీక్షింపంబడరానిదై.....

క॥ మీపద్దెములోదోసము

చూపిన నెవ్వారితప్ప చూపించినచో

మీపద్దెములో దోసము

పాపుకొనఁగ బీజనుగునె? పాండితియవురా!

క॥ ఎదియోయొక కబ్బపుమును

మొదలక రేఫాక్షరంబు మూచూపంగూ

డదనియెయుండెఁ జదువకుఁడు

ముదముగఁ బిడుగునకు బియ్యమున కే నొక పే.

గీ॥ అన్ని బీజంబు రేఫతానయిన నేమి?

యిట్టి దోషశతంబులెన్నేనియున్న

రక్ష సేయుమటంచుఁ బ్రార్థనముసేయ

నెన్ని దోషములున్నను నెగిరిపోవె?

ఈపద్యమువ్రాసిన మహాకవి యెంతదోయని యాలోచించుచున్నట్లున్నారు. ఈయని పోలవరము సంస్థానపండితుండు దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి శతావధానిగారు. పేరుతోఁ గలిపివ్రాయకున్నచో శతావధానిబిరుదము పెట్టుకొన్న దగునేమోయని యట్లువ్రాసినారము. వేరొకలాగునఁ దలంపకుఁడు. ఇప్పుడో? మొలచినయట్లున్నది. పరియాచకమునకేమిగాని యీపద్యము వెనుకటిదానికన్నను దుస్థితిలోనున్నది. ప్రాస ముపోయినను బునరుక్తియున్నను గొంతవఱకాపద్యమే బాగుగనున్నది. ఏమందురా? ఇది యగ్ని బీజమగు రేఫాక్షరముతోఁ బ్రారంభింపఁబడినది. ఇట్టివెట్టి మీకునుగలదా? యనినచో మేమట్టిపట్టుదలకలవారముకాముగాని; వారేతాదృశనియమసముద్రములోఁ దేలుచు మునుగుఁగుచున్నట్లు వ్రాసికొందురుగాన నిది యెన్ని నారమని చెప్పెదము. బాణుఁడు రేఫాక్షరమును మొదటఁ బ్రయోగించి చెడినాఁడని చెప్పుదురు. విస్తరమ పుకవీయాదు లెఱింగింపఁగలవు. మఱియు నిందు నాలుగుతప్పులు చూపట్టుచున్నవి. అందులో నొకటి వ్యర్థమనుదోషము. ఇట్టితప్పులతడకను బ్రకటించినందులకుఁ గొంకి యేకాఁబోలు విశేషజ్ఞుఁడనిపించుకొనుచున్న వేంకటశాస్త్రి గారీపద్యమును దోసిరాజుని కృష్ణాపత్రికలోఁ దక్కినపద్యములకుమాత్రము ప్రకటించియున్నారు. ఇంతకుఁ జెప్పవ

స్తీ॥ *“వామనుండనియె ద్విత్వవిశిష్టజాతిప్రా

యికముగాఁ గ స్తనాదలకునటంచు”

నెమకి “ప్రాయోగ్రహణముచేత రక్షిత

మనుట యుక్తముగాద”టంచుఁ బలుకు

టాశ్చరమాసూత్రమం దుదాహరణంబు

పోల్చిననిట్లు వాపోవఁబోరు

“ప్రాయేణ”యఁకయె మ పదముంచుటకును “స్త్రీ

ణాంచక్షు”వనుచు యోజించిచూపె

గీ॥ దీనిగనినంత మీమాటదిద్దలెస్స

పదియుఁ బద్యంబులనువ్రాసి బ్రమతపడుట

కాద, యిదియొక సూత్ర మర్యాదయిందుఁ

జెడుటచూడంగ నాయంతసిగ్గుపడుదు.

లసినయంశ మేమన నిందు “కంటిచే వీక్షింపంబడరానిదై” యనుదాని కేమైననర్థము గలదా? ఒకరుసూత్రము కంటిలోవీక్షింపక తుంటిలోవీక్షింతురా? అని శంకింపవచ్చునా? “స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వవిశిష్టజాతిః” అని వామనుఁడు చెప్పచుండఁగా నీయేకవచన మెట్లుసహర్షింపఁబడునో? ప్రాయోగ్రహణముచే రక్షితమనుట యుక్తముగాదు, దీనికి జ్యేష్ఠభ్రాత బందరుశతావధానములో మఱియొకపద్యముగలదు.

చ॥ సరసుల్ కాంతలగుబ్బ చం(టిగవ)తో సాటిం గుబాలింప) న

బుర్రపుం బచ్చనినిమ్మపండు చెల్లఁగున్ మోదానుసంధాయయై

ఇందుఁ గుబ్బచంటికవతో మొకనిమ్మపండుపమింపఁబడినది. వేలువేలుగ నన్వయింతురుకాబోలు! అతివృష్టియో యనావృష్టియో యేలచేయవలయును? గ్రామ్యకవులుసైత మట్లుచెప్పినవారుకారు.

క॥ “ఇంతలు బదరీఫలములు | ఇంతలుమారేడుపండు, లీడుకుజోడౌ

బంకులు, తామర మొగ్గలు | దంతీకుంభములఁబోలు తరుణీకుచముల్ ”॥

*“స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వావిష్టజాతిః”--ప్రాయేణకిమ్--“స్త్రీణాంచక్షుః”

కావ్యాలంకార సూత్రాణి.

మ॥ పదిపద్యంబులు వ్రాయుచో మొదటిదాపద్యంబునందందుము
 మొదలౌ పాదములోనఁ బ్రాసమటువుంబొందంగమందాత్ములు
 డుదురాయంచవహేలచేసితిరి విడ్డూరంబునూత్రంబులో
 నెదురై కన్నఁగంటికిద్ది తమకిట్టింకింకెనే జంకునన్.

శా॥ ఈరీతిందలపోయఁగూడదు కళాహిందోళనాందోళితుల్
 మీరల్ భాష్యవిమల్ కనంబడనిహృల్లీలల్ వెలింబెట్టు వా
 గ్గీరుల్ పండితులిట్టియీతమకు నేకీభూతయోగంబు నిం
 డారంగన్గొనుమాత్ర కాలమదిలేదా స్థానికుల్ కావుటన్.

మ॥ పయికిం గన్నఁదానికిన్మదముగూర్పన్ లేక ప్రచ్ఛాదితం
 బయియున్నట్టియుఁ బేలికె త్తికనియందానందముంగొంతఁబొం
 దియు నామాత్రనదృప్తీరకసమర్థింపన్ బసల్లేక వ
 న్నెయు వాసింగనువారికెదెవరొకో నేర్పంగలర్నీతులన్.

గీ॥ కన్నుదోయికి మఱియును జన్నుగవకు
 నెక్కయుపమాన వస్తువునుంచి సాటి
 చెప్పి నుతిఁగన్నయట్టి ప్రాచీనకవుల
 వినుతమైన ప్రయోగముల్ వేనవేలు.

ఉ॥ దంపుషపాటపాడెదరు తప్పకయెప్పుడునంతసూ గుబా
 లింపననంగ నిందులవలేశము దోషములేదు మ్రుగ్గులో

సరసులగు కవులుగాని యట్లుపోల్పలేరట! వారు తిరుపతివేంకటేశ్వరులేకా
 బోలు! హా! హా! హా! ఎంతసగసులు! హా! హా! హా! హా! ఏమిసరసతిరుపతివేంకటేశ
 కవులు!

మఱియు నిందు “చంటిగవ” యనుచో గకారాదేశ మజ్ఞానమూలకము. చనుం
 గవలొ గకారముండఁగా నిందేలయుండరాదని వ్రాసినట్లున్నారు. 2 “గుబాళించు”
 ప్రకృతార్థమురాక చెడినది. మఱియొకలాగున చన్వయించినచోఁ బ్రకృమభంగమగును.

దింపంగ నీయదర్థమని తేల్చకపోవుట పాడిగాదు “ఘోషి
మీపుట” దీనికర్థమని సిద్ధములాక్షణికంబు చూడుడి!

ఉ॥ ఉంబముగొట్టవచ్చును హఠావిడిచేయనువచ్చుగాని లిం
కంబునునిల్పుకోగంగడుగష్టము భారణతోడనిర్విశే
షంబుగనిర్వహించు సరసంబయియొప్పు శతాపధానకా
ర్యంబదియేడ! హస్తానుశకాంతరభేదముకాదె యెన్నఁగన్.

గీ॥ భాష్యవేత్తలు మీరలు పలుకుపలుకు
లకును నర్థము తెలియంగ లమె నిజముగ
నిష్పక్షోప్పరికించుట యెంచవెనుక
యూహాయయ్యదియేకదే శ్చక్తియేమొ.

ఉ॥ గొప్పఁగ రాజసత్తములు కోరినపద్యములేక్రమంబుచుం
దప్పక చెప్పువారలటు “ధారణమాటయటుండనిచ్చి యం”
చిప్పగిదిక్ లిఖింపఁగనునేల? పరస్పరభేదవాక్యముల్
తొప్పలు దోరలెక్కువలు తొంబదితొమ్మిది కుప్పతెప్పలున్.

కి॥ మూలస్థానేశ్వరశతీ
మూలస్థానేశ్వరమసి మూలుగనేలా!

అవధానమైనపుడు పద్యములన్నియుఁ జదువక శ్రీవారుగోరినవిమాత్రమే చదు
వుటెటువంటిది. అని యింకొకచొప్పుదంటు శంకయాచార్యులవాఁకిఁ దోచినది.
ఈయవధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేసినదిగాని నాలుగు మాఁడురోజులు గుంటరు
వ్వులువేసి వల్లించియుఁ గడకుబప్పులోనడుగు వేయుచుండువారి యవధానములవంటిది
గాదని మాచార్యు లాహించుకొందురు గాక! ధారణమాట యటుండనిచ్చి యింత
స్వల్పకాలములోఁ దిరుపతివెంకటకవులు సూరిపద్యములనైనను జెప్పినట్లు కనుపట్టెద.
మూలస్థానేశ్వరశతకము మూలస్థానేశ్వరశతకమే. అట్టియెడ మేము నాలుగుగంటలలో
నవధానమును ముగించి శ్రీవారుగోరినపద్యములనైనఁ జదివితిమిచాలదా? మేము చెటి
యొకపాదమునుజెప్పుమఁ బదిగంటలలో నెనర్చిన పుటియొక సంపూర్ణావధాన మిన్ద్రం
ధమాలయందే ప్రకటింపఁబడియున్నది. దానినిగూడఁజూచి మీ వెట్టినడంచుకొనుఁడు

చాంలుంజాలును బాండితి

నాలుగుగంటలకుఁ జేసినారట భళిరా!

చ॥ కరమతిశక్తి మైని బదిగంటలకాలములోన మేము ని

ర్వరమును నిర్వహించితిమిపో! యని వ్రాసితిరట్లుచేయుట

సరియగుచో మఱొక్కపరిసల్పుడి యచ్చటికాగితంబులకొ

బాడిబారి నింటికింగొనుచుఁ బోవక వర్లనచేయకెంతయుకొ.

ఉ॥ మా కెటనుండియొకడునమానుషరీతినిగమ్మయొందుతాఁ

బ్రాకటరీతివచ్చెనని వ్రాసితిరందును బూతులెన్ని వే

లోకను బట్టజేసితిరలో! పెరివారల నెత్తిబెట్టనే

లా! కరమూనితొమ్మిదవయ్యత్తముయాకరువీరుపెట్టరే.

రాజకార్యధూర్వహులును, ప్రకృతిసుకుమారుడగు నృపశిఖామణియుఁ దిలకించుటకయి స్వల్పకాలములో నవధానముఁజేయుతలంపుతో “సీసము మొదలగు పెద్దపదైములనుగోరి కాలక్షేపమునేయవలద” ని పృచ్ఛకులతోఁ జెప్పటదక్కఁ దక్కినవిషయములయందు వారివారివిష్టము ననుసరించియే నుడివితిమి. ఈపునఁజే “ప్రచ్ఛకులు గోరినరీతి” నని వ్రాసియున్నారము.

కవిరాజవిరాజితము తోవకము మున్నగునవి యందుఁ గొన్నివృత్తములే కలవని యుఁ దక్కినవి సామాన్యపద్యములనియు మీయాక్షేపము.

సామాన్యపద్యములనఁగానేమి? శార్థాలము, మత్తేభము, ఉత్పలమాల, చంపకమాల మున్నగునవి వృత్తములుగావా? తఱుచుగాఁ గవులు వాడినంతమాత్ర వానికి వృత్తిత్వహానిలేదు. అవి కందగీతములవలె జాత్యుపజాతులలోఁ జేరినవిగావు. వానిని గూడఁ లెక్కించుకొని చూచికొనుఁడు. అట్లుగానిచోఁ దిరుపతివేంకటకవులు దీర్ఘావకాశముగైకొని యొనరించిన యవధానాభాసములకునైత మీతొయి తగులకమానదు. వారి బందరుశతావధానమును గుఱించిన యీతేఖ్యార్థమును జదివిచూడుఁడు.

“అవధానకాలమందు అడిగినవిషయమునకుఁ గొంచెముఇంచుమించుగాఁ దోచినవిషయముమాత్రమే చెప్పిరి. చెప్పినవిషయములకుఁ దగిన హెడ్డింగులువెట్టి యచ్చువేసినారు. యధార్థముగా ననియన్నియు నేవియోచెప్పటకుఁ గాలయాపననుబట్టి మఱ

సీ॥ పదిమంది పెద్దలు పదపడియందజే

కగ్రీవముగ బల్క-గలిగి శేని

అంజశిచచ్చిచేయంగల విన్నప

ములుగాఁగ నవధానమలరెనేని

తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల గెల్చెదమని

దంశిగా జైసిమీకుంజెనేని

ఏయభిజ్ఞుఁడో మీకుసీరీతిగాఁ గమ్మ

వాస్తవముగఁ దానవ్రాసెనేని

గీ॥ అట్టిమేధావిపేరు పైఁబెట్టరాదె

గెల్చెదమఁటనియహమున్న గెల్వరాదె

అందఱకుఁ దెలిసిన రహస్యంబిదికద

కార్యశూరులుకారాదె కాఱులేల!

పుదగిలినది...మీ పేరెత్తిన నాయనబట్టయూకునట్లు గంతులువై చుచు 9 అట్టముయా కరువు పెట్టును...ఈశతావధానము 9 దినముల దీర్ఘావకాశముఁ కైకొనిచేసినదైనను గంటలెక్కను మీరుచేయునట్టి యవధానమందు శతాంశమంతయైనను రసవంతముగా కుండి శతగుణితముగా దోషముక్తమయినదని పెద్దమనుష్యులందఱును ఏకగ్రీవముగా ననుచున్నారు

“మొదటి 50 చరణములును రెండవ 50 లోని రెండవచరణములలోఁ గొన్ని యునుమాత్రము వెం. శా. గారు చెప్పరి. తక్కినవన్నియు తి- శా- గారిపే వెం-శా- గారు పూర్వపు నానారాజసందర్శనపద్యములఁ జదువుచుఁ గాలక్షేపముచేసిరి” --

నీరియవధానప్రక్రియ దెలిసినదా? మాకిగువురకు భేదములేదని తి. శా. గారిని ముందునకుఁద్రోసి వెం. శా. గారు వెనుకటిపద్యములఁజదివి యఁగఁజేయుచు నెట్లో “చేయంగలవిన్నపములుగా” నవధానమునీడ్చి మఱికొన్ని నాశ్శ్శఁ గొన్ని పద్యములు చేర్చియు మఱికొన్ని మార్చియు నొక యపూర్వగ్రంథమును బ్రకటించురు. “శైల్పనిప న్నియుఁ భాల్లు నల్లనివన్నియు నీళ్ళు” నని తలంచుస్కూలుపిల్లలు కొందఱును, బహో

ఉ॥ ఊరికిడునుమ్మ! యింతకున యోగ్యులుతిర్పతి వేక పేశ్వరుల్
కాటియఁ బెట్టినారు కనుగొనులు నైనను రామకృష్ణులే
వీటినులై కపీశ్వరుల వెట్టికొగొట్టి ముదంబునీకుఁ జే
కూఁగఁజేయువారలదిగోఁ గనుగొమ్మ శతావధానమా!

శా॥ క్రోఁతింద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరినినుంగుక్షీంభరిత్వంబునకొ
లాఁతుల్ కొందఱు వారిమాటలిక నేలా! రామకృష్ణాహ్వయల్
బ్రాహ్మింబఁబరమందఁ జల్కగతి మర్యాదంగమంగూర్తురీ
చేతల్ లేరార కాదుకోతలని సుశీతింబడంబోకుమీ!

శా॥ ఉండంబోరు కవిప్రకాండులెవరే యోజింపనీమాత్రపుం
గండల్ సత్కవితాభిరాములు కళాకర్మకృతుల్ పాండితీ
శౌండుల్ నూతనదివ్యసద్భిరుదభాస్వత్కీర్తు లంచంచును
దుడూరాతెగఁగొట్టుఁడింక నవధానజ్ఞానవిజ్ఞాల్ బుధుల్.

క్షుమునందలి వారును, జంకలు తాటించుకొనుటయే వారికిఁ బరమానందము. వీరిన్ని
లావాదేవీలుపడినను యథార్థజ్ఞుల యభిప్రాయ మెట్లున్నదో! శతావధానమా!
యూరిడిలుము!—

శా॥ చేతఃప్రీతిఁ బురాతనుల్ కవివరుల్ సృష్టించి పోషింప వి
ఖ్యాతుల్ దేవులపల్లిసోదరులు నిన్నాస్థానికెక్కింప న
య్యో! తర్వాతను గాకపీశ్వరులు మామోపాయు లింటింటికిం
గ్రోఁతిం ద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరి నినుకొ గుక్షీంభరిత్వమునకొ.
దైవవశమున నాదుర్దినములెల్లఁ గడచనినవి—

శా॥ ప్రీతికొ దేవులపల్లిసోదరులు సుశ్రీమించు నాస్థాని నే
భాతికొ నీకు యశఃప్రసూనమిడిరా ప్రాఁద్రోవ నారాయణా
ద్వైతిచ్ఛాత్రులు రామకృష్ణులు మహత్త్వంబిచ్చి నీకెంతయుకొ
ఖ్యాతింగూతురొరు దిక్కటాహముల నింకం జింతనీళ్లేటికికొ,

మ॥ అదెకాఁబోలుచు నిన్న నెల్లరకు నూహంజేయలేనంత జో
కదలిర్పంగను మ్రోతమ్రోసెనఁ టమాఘంటాపథంబందుఁదా
మిదమిత్థంబనిచెప్పఁగాఁ దెలియలేరెన్వారలుంగానిబి
ట్టదయంచెల్పెను “నట్టహాస” మదెదండూ రాయటంబొప్పుగకొ.

శా॥ సింగారంబుగ రెండుపదైములచేఁ జేతఃప్రియాభ్యాహాస
ర్వాగీణావయనాభిన్నత్తి మగు నట్లాత్మస్తుతింజేసికో
నంగీకారమెకాని యట్లుగుమరా! మంచెంచు మన్నాచు మేల్
సంగీతాలకుఁ జంతకామలవి రాంబోలు నేయెన్నఁజేకొ.

స్తో॥ ఒకశబ్దమున కేర పృథ్విత్తి తెలియని

యెమ్మెలగుపదేష్టకేతదప్య

విరుకలిమాటమాఁజునువడిపఁగ లేని

యెఱుకువకవధానమేడకేడ

మొగమోటమటలుంచి బూమెలాడుకొనెడి

నింతవాఁకివిదై యేమివరుస

ఎక్కురైనవార్కాను ర నెల్ల దూఁతెడివారి

కీహితంబగునీతి కేమివావి

ఆ॥ తమవిధంబుఁదెలిసి తమ్ముచుదెలిసియా

నిసముమీఁద నెఱులు కసిమసంగ

డంగుకలువతేని డాకాలఁదన్నంగ

నరయుచున్నవార లొక్కటకట!

తోవకవృత్తిమునుగుఱించి మీరువ్రాసిన పంజ్కులు:—

“తోవకవృత్త మప్పకవీయమున నెచ్చటనులేదు. అందుఁ దామరసవృత్తమును
నామాంతరముగల తోదకవృత్త మొకటికలదుగాని యది గతిచే దీచికినరిపడినను నీగణ
ములుకలదిగాదు కావున నీవృత్తముగూడ సూతనసృష్టియని యూహింపనయ్యెడిని”

గీ॥ భారతమున సుదక్షిణా పరిణయమునఁ
 బ్రోదిఁగాఁగూర్చు తోటకదోదకముల
 వృత్తములు సత్ప్రయోగంబులిచ్చినార
 లున్నదానికి సంతోషమూనవలదె.

ఈవ్రాతవలన నప్పకవీయముగాని వృత్తముచెప్పఁగూడదనియు నప్పకవి చెప్పిన
 వృత్తమే పురాతనస్పృష్టమనియుఁ దేలుచున్నది. అగుఁగాక! ఇహి! హీ! ఇట్టిపిచ్చిశం
 కలకెల్ల! మేము సమాధానముచెప్పవలయునా? మీరే మఱియొక నెలకుఁ గన్నులువిప్పు
 కొని యిటుతెలిసికొంటిరి!—

“చందోవిషయమునఁ బ్రౌఢగ్రంథ మప్పకవీయముగాని సులక్షణసారముకాదు,
 లక్షణసారముయొక్క యసారతనుగూర్చి యిటువ్రాయుట యప్రస్తుతము. అందెన్నో
 తెలివితక్కువలు కలవు. తోవకమును వీరితరలయు నప్పకవిమతమున దోదకమును విచి
 కిలితయు నగుచున్నవి. నామాంతరసద్భావమునకుఁగూడ నతనిసమ్మతిలేదు. ఉన్నవా
 నికిఁ జూపుచునేయున్నాఁడు. ఈవృత్తద్వయమునకు భారతాదిప్రమాణముగూడ వృ
 గ్యము. తోవక మించుక భేదముతో నానుసామ్యముగఁదియేమైనను వీరితరలకు లక్షణ
 సార మాధారము కావలయునేకాని యప్పకవీయము బొత్తిగా సంబంధింపదు”

అప్పకవి యొకానొకచో లక్షణసారోక్తి నంగీరింపమిఁ గని “మగఁడుగొట్టిన
 మధుకరపువాఁడును గొట్టె” ననుసామెతగా మీరుకూడ నందెన్నో తెలివితక్కువలు
 గలవని యాక్షేపించితిరి. కానిండు. తోవకవృత్తము మొదట నప్పకవీయమునందులేద
 నుకొని యప్పకవీయమే సర్వప్రమాణమనియు నది యిందులేదనియు నధిక్షేపించితిరి.
 పిమ్మట నదియే నామాంతరముతోనున్నట్లు గ్రహించి క్రిందఁబడినను మీఁదఁబడినవాఁ
 డనే యని నామాంతరమునకై యిప్పుడు పెనఁగులాడుచుంటిరి. నినుండు.

“ధోధకవృత్త మిదం భభభాగౌ” అని వృత్తరత్నాకరము. ఇది సర్వసం
 స్కృత కవిసమ్మతము. దీని నప్పకవి దోదకవృత్తమని వ్రాసినాఁడు. మీరు నట్లేగ్ర
 హించితిరిగదా? లక్షణసారవేత్త తోవకమనిచెప్పెను. మఱియొకచోఁ దోటకమనికలదు.
 వేటొకఁడు తోదకమనియెను. ఇందఱలో నప్పకవియే విశిష్టఁడా? అట్లే తరలయు
 శ్లాఘ్యమైనది. మీయప్పుయ విచికిలితమను మాటుపేరు నెప్పుకొనియేయున్నాఁడు.

క॥ “కామాంబా”యనుశ్లోకము

నేమముతప్పినదె ద్వంద్వనిష్ఠపదంబుల్

నోమునెయన్వయమింకొక

సామాసికప్రథగనర్థ శబ్దము శోడక.

శా॥ “ఆద్యంతోటకితౌ” యన గలబరిభాషాసంసిహాసూత్రము

దాద్యాహిశ్వరుఁ డెట్లుచూసెనలభాప్యంబందుఁదద్యాప్యకృత్

ఖిద్యోశోక్తియథావచున్నమితతాత్పర్యమునున్విన్నచో

సద్వంద్యుడేయిదితప్పటంబొకరికాశాసింపరేమిారలే.

సీ॥ *అలభాప్యమందు“నజావిధనె” యను

నివిశేషణమొక “దేవదత్త

యదత్తై” యననలరు ద్వంద్వమునకుఁ

దాచ్చినయెడనజాధనమెవరిదో

ఆప్యకవియెఱుంగని సామాంతరములు గలవు. చూ సుశృత్తులెకము. ఇంక మీకుఁ బ్రయోగము చూపవలసియున్నది.

తోటకవృత్తము. దేవకృతంబులు ధీరులక్షణకై, భూవరమాష్టకబోలునె యెట్లుం గావున శ్లోకముగాదునొఱుంగఁ, గావలదేమిటి గౌరవమొప్పుక.

ఇది యానందముద్రాక్షిణశాలా ముద్రిత భారతప్రయోగము. ఆదిప్రయోగముఁ గూడఁ జూపుదుమా?

తోటకవృ॥ నాగయ పోజజ నప్రభుఁడొలిక, నాగమయకలల నామణియందుకొ రంగముతోఁజెన రావ నఁగాంచెక, రాగవతీరతి రాజసమానుక.

సుదక్షిణాపరిణయము.

శ్లో॥ కామాంబా సూరాంబే నారాయణశాస్త్రి రామచంద్రబుధౌ

మాతరపితరా తు(ద్విర్వచనార్థకః) యయోస్తౌ, వేంకటరామ రామకష్టకవీ.

*“సమాసనిర్దేశోఽయంతత్రనజ్ఞాయతే కఆదికోఽస్తఇతితద్యథౌ। అజావిధనా దేవదత్త యజ్ఞదత్తావిశ్వుక్తే, తత్రనజ్ఞాయతే, కస్యాజాధనం కస్యావయఇతి। యద్యపి

యవిభనమెవరిదో యనివిభాగంబుగాఁ

జెలియఁగాఁబడదంచు గలదమఱ్ఱయు

నిదిలోకదృష్టాంత మేయనియునువ్రాసి

ప్రకృతసూత్రమునద్వంద్వమునకన్వ.

ఆ॥ యంబునెట్లు చెప్పెనలఘ్నే లోకదృ

ష్టాంతమునకుసూత్రచాఽనంబు

తగనివర్తకముయథాసంఖ్యనూత్రంబు

కలదుగానయర్థ కలితమంచు.

క॥ *నాగేశభట్టకూడఁ బ్ర

యోగమిది యసాధువంచుయోజించిమహా

భాగుఁడువ్యాఖ్యానంబున

నీగతియేయచునరించి యెఱుకడచేసెన్

వేంకటరామకవికిఁ గామాంబానారాయణశాస్త్రులు తల్లిదండ్రులనియు, రామకృష్ణకవికి సూరాంబా రామచంద్ర బుధులు తల్లిదండ్రులనియు, బ్రథమకత్యుంజదువు విద్యార్థులుసైత మీశ్లోకమును సక్రమముగా నధ్యయనముచేసికొనఁగలరు. అబ్రహ్మపురాణమును గీరతప్రయోగములను బట్టి యస్వయము చేసికొనవలసిన దుష్కల మింకను రాలేదు. లింగ వచనవిభక్తిజ్ఞానము లేక యపాధములు చెప్పఁజూచువారి కపర్యాదయే గాని శాస్త్రపుర్యాద యక్కఱలేదు. మేము గ్రంథాంతగద్యములందు శాస్త్రీ తావత్ లోకవిషదృష్టాంతః, దృష్టాంతస్యాపి పురుషారంభోనివర్తకోభవతి, అస్తిచే హకశ్చిత్పురుషారంభః, అస్తిత్యాహ, కః, సంఖ్యాతాను జేశోనామ ఇతి, “అద్యస్త సూత్రభాష్యే”

* యద్యప్యత్రమిలితస్య నైకత్రాన్వయఇతిద్వంద్వో నప్రాప్నోతి, తథాపిసమూహయోరన్వయబోధోత్తరం యథాసంఖ్యమితి సూత్రారంభసామర్థ్యాత్పునః ప్రత్యేకాన్వయః లోకేత్యేవంఽత్యాప్రయోగోఽసాధురేవేతి భాష్యేస్పష్టం “శేఖరే”

మ॥ *విషమికారుఁడుద్వంద్వగర్భితబహుప్రహ్యార్థమాద్వంద్వతా
 విషయార్థంబునకన్వయింపదనితెల్పె భాష్యసారస్యమీ
 విషయంబుండఁగ విశ్వనాథబుధుఁడొప్పెద్వంద్వముద్వంద్వతా
 విషయార్థంబున కన్వయించునని స్వప్రీతి విడంబించుచున్
 క॥ జాతినివచింతుమంచును

నూతనమగు నెండుత్రోవనుంబట్టినచో
 బూతగును దెలివుతక్కువ

యేతెలియునుగాన చెప్పనేలా! వితగః.

ఆ॥ వీరుసూపినట్టి విషయమేకాదు మీ
 రూనిచెప్పఁగల ప్రయోగమిదియుఁ
 నరలిపోవవలయు ద్వంద్వైకదేశస్థ
 పదములకును వేఱుపథముగాఁగ.

చిరుదముల నామముల తుదఁ దగిల్చికొంటి మంటిరి. నిజమే మేము మొన్నటివారము
 గాన మొన్నటినుండియే పెట్టుకొనినారము. ఇట్లొకలనాఁటి వృద్ధకవులప్పటినుండి
 యుఁ దగిలించుకొన్నారు. అభిజనమునందుఁ దిరుపతయ్యగారని పిలువంబడు మొదటికవి
 తిరుపతిశాస్త్రిగారు కాలేదా? వేంకటాచల మనంబడు రెండవకవి వేంకటశాస్త్రిగా
 ను, వెరసియైనపుడు వేంకటేశ్వరుఁడు గాను మాఱలేదా? వారివలె శ్రీకింకవీంద్రఘటే
 త్యాది సర్వాబద్ధచిరుద మేదోయెకటి పెద్దాపురము చేఁద త్రాడంతపాడవుగా మేము
 ప్రతిగ్రంథమునందున వ్రాసికొనుచుండుట లేదు. వైసంస్కృతశ్లోక మాంధ్రము నడు
 మ నన్వయింప దనుట యజ్ఞానవిలసితము.

*తథాచ, తీర్ణదగ్ధాబ్ధిలంకః॥ ఇతిప్రయోగోఽసాధురితికేచిత్. అన్యేత్వత్రాజా
 విధనా దేవదత్తయజ్ఞదత్తావిత్త్యుక్తేర్నజ్ఞాయతే కస్యాజాధనం కస్యావయ ఇతిభాష్య
 స్వరసాత్. ద్వంద్వగర్భబహుప్రహ్యార్థస్య సమాహస్య ద్వంద్వార్థసమాహేన, అన్వ
 యోత్తరం నప్రత్యేకమన్వయః. పరస్యద్వంద్వార్థయోస్తుప్రత్యేకమన్వయో భవత్యేవే
 త్యాహుః॥ “విషమికారుఁడు”

క॥ ద్వంద్వసమాససమూహము

ద్వంద్వద్వంద్వైకదేశవాస్తవ్యపద

ద్వంద్వపదాన్వయ మెటువై

దుంద్వాదృశులకె యదియును దోషకవలయున్.

ఉ॥ ద్విర్వచనసార్థకంబనుచుఁ దెల్లముగాలిఖియించినారలే

గుర్వవరోధమీపలుకు గూర్చెడునెందును ద్వంద్వమెప్పుడే

నిర్వరఁగూర్చి చెప్పఁగద, యింకొకభావము, యేకశేషగా

నిర్వహణంబుచేయ ధరణింగొనితేవలెఁ గ్రొత్తసూత్రమున్.

ఆ॥ వెట్టిశంకజేసి విసిగింపఁబోము ప్ర

త్యుత్తరంబు చెప్పనోటు! మీజ

వాబుచూడఁ గానవాబుదర్బారుద

ర్బారుకవివరేణ్యు లీరలగుట

అత ఏవో క్తం వికృతివివేకే “ప్రబంధకేవలాద్యస్య ప్రయోగస్తున దోషకృ ”

దితి

సీ. దంబోభిధగసతీ ♦ తాంబూలపేటీషు

దహనబింబాధరా ♦ స్తనభ రేషు

శ్లో. హరయే జితమరుదరయే... దేవాయనముః” ఇద్యాది ప్రయోగాః ప్రబంధేషు బ

హవః ప్రవృత్తే. కించ. తత్త్రైవ “వినానుకరణంకేచిదాద్యశబ్దప్రయుంజతే,,

అని “అనుకృతేస్తినాకృంశు” అను సూత్రమునకు వ్యాఖ్యానముఁజేయుచు న ముఁజేయుచు నహోబలపండితుఁడు చెప్పినాఁడు. దీని పిండితార్థమది—అనుకరణస హితమైనను గాకున్న సమర్థమగు సంస్కృతపద సముదాయ మాంధ్రమునఁ బ్రయోగిం ప వచ్చును. అనుకరణరహితమగు కేవలపదముచు బ్రయోగించునప్పుడు శ్రవ్యతఁ నపే షింపవలయును. కావుననే విశాంపతులు మున్నగు తిరుపతివేంకటకవుల ప్రయోగ ఘులు మీరు వ్రాసిన “అహంతావ దీసభలో కేనచిత్కారణేన (స్వస్కూలుపిల్లలుత్యే

క॥ ఇత్యాదులంచు నెటులో

ప్రత్యుత్తరమిచ్చురీతి పరికింపంగా

నత్యుత్తమమగుమార్గము

ప్రత్యక్షప్రమితిచూప రాదొకొయున్నా.

క॥ ఎంచుచునర్థరి శబ్దరి

యంచుబ్రయోగించినాడవగు నేయన యో

జించియుగ ర్థరిభ ర్థరి

యంచుబ్రయోగంబు లిచ్చెనంటబల్లే!

న) ఆవంతయు జంకులేక కానిచిత్పద్యాని చెప్పగలను" అను దానివలెఁ బరిహాసపాత్రములు. ఈప్రసంగమునం దనవసరముగా "ఒక కవి పదునైదవార్దాంబు, అని ప్రయోగించె. ఆగ్రంథమునకు నద్భుత బిరుదము మాత్రము కలదు" అని యద్భుతోక్తుగ రామాయణమునందలి "సీ. పదియైదవార్దాంబు మొదలుగాఁగవినయి" అనుపద్యమును బురస్కరించుకొని నాదేశ్య పురుషోత్తమకవి గారి నాక్షేపించితిరి. అది ముద్రాప్రమాదము. శుద్ధపత్రికయందలి "21 వార్దా. వర్ద" అను సవరణను జూడక యాక్షేపించుట శ్రేయస్కరముగాదు. అట్టివి మీకుఁగావలసినచో "వేదసంతలు" మున్నగు తి॥ వే॥ ప్రయోగములులేవా?

"రత్నాకరభామినులకు" అని కోమటి, స్త్రీలను నర్థమునఁ బ్రయోగించియున్నారు. రత్నాకరశబ్దమునకుఁ గోమటులనునర్థం మేళాస్త్రమువలన వచ్చుచో? ఏళాస్త్రమువలన రాదో?

"వందితబుధజనలోకం" ఇందు "వందిత" యనుచో నేదో వెట్టిత్రోవఁదొక్కువగునుగాని యదియు నిల్వదు"

ఆతప్పేదియో వ్రాయరాదా? నిల్చునో నిల్వదో తెలిసికొనవచ్చును "తనకుఁ దెలియనివన్నియుఁ దప్పలనుచుఁ గుకవిహాస్యంబు గావించు"

విద్యా! వద్యా! అనఁగాఁ బండితులుగలవాఁడా! యనియర్థము.

విద్యావతః యతి. ఆతోసుపసర్గేకః. కృదంతము తద్భితాంతగర్భము.

"ప్రజ్ఞాశూరా" యనునది కార్యశూర ఖడ్గశూరాదులవంటిది.

గీ॥ బూతులాడుపదము పొగడుటయందు ని
 రూఢమగునుగాక రోచకంబు
 దోషజేయుచుండె నొనలరాయనిబూతు
 లాడుచుండెననగ నన్నలార!

ఇట్టి వెట్టిశంకలు సేసి విసిగింపక యీశ్లోకముఁ బఠించుకొనుడు. పై మీసందే
 హములు మంచువిడినట్లు విడిపోవును.

శ్లో॥ శక్తిగ్రహం వ్యాకరణోపమాన లోకాప్త వాక్యాద్వ్యవహారతశ్చ
 వాక్యస్య శేషాద్వి వృత్తేర్వదంతి సాన్నిధ్య తస్మిద్ధపదస్యవృద్ధాః.

“పూణశశితోడ నెమ్మోము బూతులాడు” ఇట బూతులాడు-అతిశయో
 క్తులుపలుకును కావుననే వంది “బూతు” అనఁబడుచున్నాడు.

భారతమునందు.

ఆ.గీ. బూతువొగడినట్లు పొగడెదుపొగడంగ, వలయునేని సుగుణవంతులైనఁ

గర్జశల్యలాది గాఁగలవీరులఁ, బొగడుచుండరాదె ప్రోద్బవోవ.

“బూమెలాడు” అనియుం బాఠాంతరము.

ఉ. తొల్లిటి సత్కవీశ్వరులు ద్రోక్కినదారులఁదక్క నూలుగా

వెళ్లిననుప్ప కీనియమవేడులు వారలదారిఁజేరఁగా

నెల్లరుఁ “గోడిగుడ్డులకు నీకలఁబీకెడువారె” నవ్యులొ

చెల్ల! యికం బ్రబంధములఁజేయుట యెట్టులాచెప్పఁడీ బుధుల్.

ఇందలి సామెత లోకప్రసిద్ధమైనది. “ఈక” శబ్దమున కపార్థములేదు. (ఈక =
 పక్షియెఱక) కావున నించుకయు నశ్లీలాపాదకముగాని ఈసామెతతో నేక కేశమును
 గ్రహించి పలుచోట్ల “నిది యీకలఁబీక పాకమా” యని ముదలకెంచుట యేమిర
 మణీయము?

ఇట నశ్లీలార్థదాయకములగు దుష్పాకములఁ గొన్నింటి మీఁకఁదెలుపుట యప్ర
 స్తుతముగాదు:—

(1) “నిక్కినాము” పాకము. నానా॥ సంద॥ 58 పుట.

ఇది యాత్మవిశేషణమై తప్పక యనాచిత్యముఁ జేయుచున్నది. అన్యత్రప్రయు
 క్తమైనచో నీదోషముగలుగదు. “నిక్కిన కాకవుల్ భరంజోలరు సత్కవీశ్వరుల”

సీ॥ తొలినుండి తనకువిద్వేలఁజెప్పు నెజ్జను

బొరిఁబారి దరిఁజేరిబూతులాడె

ప్రవరాఖ్యుఁడువిశాల వనివరాంధినిగోర

మాతాడకయెమేరమిఱిద్రొబ్బె

పోటుబంటయ్యను బొలసుడిండినిగాంచి

యంగవించుచుఁ గాలుపంగళించె

తెలవారుపట్లమొక్కలముగాగుహ్యప్ర

దేశమ్మునంగడు నాశనొందె

గీ॥ ననిప్రయోగింప నిందుదౌప్యమ్ములేదు

కానివాడుకయందు హాస్యానకమరు,

గానయిట్టిప్రయోగంబులూనిచెప్ప

నేలయోబూతులాడుకో నేలయయ్య!

(2) “భాంవోద్ధలంకోరు” పాకము. 1911 సం॥ డిసెంబరునెల సరస్వతీ సంచిక.

ఈపదములకర్థ మాబాలగోపాలము నెఱింగినదియే. అనుకరణమందేని ఇట్టి అపభ్రాషితములఁ జేర్పరాదు. లజ్జనువిడిచి త్రిలోకీ విజయము సేయువార లిదిపాటింపకపోవుదురు గాక!

మేనువధానమునఁ గోహినూరువజ్రమును వర్ణించుచుఁ బరిమాణమున దానిని నింబముతో నుపమించితిమి. మీ రానింబశబ్దమునకు వేఁపకాయ యనునర్థముఁజేసికొని కోహినూరువజ్రమునకు వెట్టివేపకాయతో సామ్యమెట్లుకుదురునని యాక్షేపించుటయే గాక “నింబమంటే నిమ్మకాయ. ఆవజ్రము కోడిగుడ్డంతయుండునని కొందఱువ్రాసియున్నారు. వీరు దానింబట్టి చెప్పియున్నారు. నింబశబ్దమునుండియే నిమ్మపుట్టినదని కవులయాశయము. అంబనుండి యనుపుట్టు లేదా?” అని మాయభిప్రాయమును వర్ణించియు విదూషకముఖమున “నిమ్మయనునది తద్భవముగాదు. దేశ్యము” అని నిర్ధారించితిరి. ఆహా! ఏమిపరిజ్ఞానము? ఇటుచూడుఁడు:—“లకుచోలికుచో నింబోడహుర్జంబీరనామకః॥ సుర్జంబీరేదంతశత జంభజంబీరజంభలాః” అభిధానరత్నమాల. 28 పుట. సం

ఉ॥ భావవిరోధమైన పలుపల్కులు “లజ్జనువీడియుండ్రెడలో
 కీవిజయంబు సేయు”నని కేరడమాడ్చుట కెందునిష్కృతుల్
 లేవిటులెవ్వఁడేని నవలీలగ నెజ్జఁదృఢీకరింపఁగ
 వ్యావళియెల్లనింతగని యక్కట! యేమనువారలోకదా!

గీ॥ వమ్మునకునర్థమును బాగ్రవాసినార
 న్యాయమును నెవ్వరేనియు నరయుకుండ్రె
 మీరలిచ్చుప్రయోగమ్ములే రచించె
 నఖిలపూజ్యంబు శబ్దరత్నాకరంబు.

గీ॥ ఈప్రయోగాల జేసి మీ కేమిఫలము
 నాపడుపరిశ్రమమ్మెల్ల నాశమాయె
 ననఁగ సాఫల్యమబ్బెనే! యశార! “పంచ
 పాండవులు కోల్ల సామెత”వలె నెనుండె.

స్మృతము. “నింబః” కన్నడము. “నింబే” తెలుఁగు. “నిమ్మ” అని అందలియను
 క్రమణిక దేశ్యమనుట ప్రామాదికము.

మాపడినశ్రమంబెల్ల నొక్కపరివమ్ముయ్యె—ఇట వమ్ముయ్యె- నాశమయ్యెనని
 యర్థము. ఇది వైకృతవిశేషము.

ఉద్యోగపర్వమునందు.

“సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ము సేత”

విరాటపర్వమునందు.

“అట యాటడి వమ్ముయిపోయె దుర్జయంబైన బలంబు” విశేషణమైనప్పుడు
 గాని “వ్యర్థమైనది” యను నర్థములేదు. పిడుగునకు బియ్యమునకు నొకటేమంత్రము
 చదువకుండు.

ఏనాములో మే మవధానము సేయునపుడు బ్రహ్మశ్రీ చశ్మపిశ్మ వేంకటశాస్త్రి
 గారు నాటిసభ నలంకరించియున్నారు. గురుదేవతాప్రార్థన మొనరించినపిదప మేమా
 యనపై నొకపద్యము చెప్పినారము. అందలియభిప్రాయము:— “పలుచోటుల నవధా

శా॥ *శ్రీనాథాదిమహాకవీశ్వరులు ప్రాచీనార్యవాగ్దేవతా
సూనుల్ మున్ను లిఖింపఁ బేర్వడయునా శ్లోకాలు శ్లోకాలవి
జ్ఞానంబొప్పఁగ స్వీయపుస్తకములన్ సంధించియున్నారల
య్యానిరీతిని వీరుచొంగలని వ్రాయఁజెల్లునే యేరికిన్.

ఉ॥ వ్రాసినకల్పనంబలుకు పల్కును నెత్తినయెత్తుఁగూడ వి
న్యాసముచేయువారలల రారిరి వేనకువేలుసత్కవుల్
దోసమెయ్యదివారకిఁ గుఱూహలమాదరముఁటఁజేసి యా
వ్రాసినకల్పనంబలుకు పల్కును నెత్తినయెత్తుచేకొనన్

ఉ॥ ఇంతియెకాక యొక్కకవినింతకు మున్ను రచించినట్టి వృ
త్తాంతముకల్పనల్ మఱియునక్కరముల్ సయితమ్ముగాఁగనా
ద్యంతముపూసఁగ్రుచ్చినటులన్యకవీశుఁ డదృష్టపూర్వత
ద్వంతుఁడునున్ రచించుననఁ దప్పెగుణగ్రణత్వముగడినన్.

నియై పరఁగిన వేంకటేశాస్త్రిగా రీయవధానమం దొకసభ్యుఁడు పృచ్ఛకుఁడనై యుం
డుటంజేసి మాకవిత్వము మఱింత ప్రకాశింపఁగలదు” అని.

ఇట్లు తనసభ్యులను బొగడినందుల కాయన మనుభవించించెనుగాని యపుడు
గురువుగాఁజెప్పలేదని గ్రుద్దులాడలేదు. ఆబొగడికచే వారికి శిష్యులైనట్లు తేలినదట!
వహవా! ఈబాదరాయణసంబంధకల్పన మచ్చముగా వేంకటేశాస్త్రిగారిదే. ఏమన?

సీ॥ ఏనాతికొకగుబ్బ గానశాస్త్రము రెండవగుబ్బ సాహితీడంబరంబు
ఏనాతియిలు సత్కవీశాననంబు రెండవయిల్లు చతురాననాననంబు
ఏనాతి ప్రియశిష్యుఁ డానాకుసంభవుం డటుమీఁదిశిష్యుండు వ్యాసమాని
ఏనాతిపుత్రుల య్యెద్వరుమునులు దేవమనుష్యులెల్లరుఁ బాత్రభూతులు

*ఉద్దామద్యమణిద్యుతివృత్తి కరప్రకీడ దర్శోపలఁ జ్వాలాజాలజటాలజాంగలత
టీ నిష్కాజికోయప్తయః మురారిః

శా॥ మాళిం.....ప్రాలేయాహిత సంప్రదీప్తకిరణ ప్రకీడదర్శోపలఁ జ్వాలా
జాలజటాలజాంగలతటీ వాచాలకోయష్టియై. ... హరవిలాసము

మ॥ * “కవితావేశముచే జనించెయు సువిజ్ఞానస్వరూపంబునౌ
 కవి నుంజూపు పరిభ్రమించు నలయాకాశంబుపైనుండియూ
 భువికి భూమినినుండియు దివికి”నా ముజెప్పు నాంగ్లేయస
 త్కవివాక్యంబులఁజూచుకొండదియె శంకల్ దీర్చి మేల్ కూర్చెడు
 చ॥ “హృదయగతింబురాతనకవీశ్వరులేగని త్రోవలేదఁ”టం
 చుదితసరస్వతీపటుదయోదయుఁడూర్జితసదుష్కవిప్రధా
 చ్చిదురుఁడు సంకుసాలనరసింహకవీంద్రుఁడు చెప్పఁబోఁడె జో
 కదగఁగఁబ్రాథమైన కవికర్ణరసాయనమందుఁబొందుగన్
 శా॥ † కాశీఖండమునంగలట్టియొకచొక్కంబౌసమాసంబువి
 జ్ఞేశానుండలకుట్టినామ కవిబంహిష్టుండు తంజాపురీ
 దేశాధీశుని లక్ష్మ్యపెట్టనిమహా ధీరుండతంజే రసా
 వేశత్వంబునఁగాక చేర్చుకొనునే స్వీయప్రబంధంబునన్

ఇందు సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడు వాల్మీకియనియు నటుమీఁదిశిష్యుఁడు
 వ్యాసహానియనియు మూడవపాదమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. సరస్వతియొద్ద వీరిరువు
 రు విద్యాభ్యాసముఁజేసిరని యేమహాకవియుఁ జెప్పియుండలేదు. అచ్చటచ్చటఁ గొం
 ధటుకవులు సరస్వతి మాకుఁదల్లియనియు, మఱికొందఁ టుపాస్యదైవతమనియు, మఱి
 యుం గొందఱు భార్యయనియుఁ జెప్పకొను వాడుకగలదు. దానింజూచి యీగ్రంథ
 కర్త వాల్మీకియు వ్యాసుఁడును సరస్వతికి శిష్యులనికల్పించెను. వీరు శిష్యులుగాగు.
 సరస్వతి నుపాసించువారు. మొదటికవి వాల్మీకియనియు, రెండవకవి వ్యాసుఁడనియు

*The poet's eye in a fine Frenzy rolling.

Doth glance from heaven to earth, from earth

to heaven.

Shakespeare's *Midsummer Night's Dream*.

Act V. Scene I.

†కృతాంత మహిషశ్రేణీయ ఘంటారవః వ్యాసః

కృతాంత మహిషశ్రేణీయ ఘంటారవః కుట్టిః

గీ॥ * వ్యాసమునియేగనట్టి శ్రోవలునుగలవె

† మాఘకవికూర్పకున్నట్టి మాటకలదె

‡ కాళిదాసుండునొడువకకలదె యుపమ

కానకవిమాత్రుఁడెల్ల దొంగయెతలంప.

చ॥ శ్రీకృతరులమాటచెప్పఁగను నేటికిమాటికిసర్వసత్కవి

ప్రతటికినొజ్జయై, పలుకుపల్కునఁ బుల్కునఁజూచుశారదా

సతిగలకాళిదాసుఁడెవిశారదమైన పురాణధోరణుల్

మతియుతులెల్ల మెచ్చఁగను మాటికొనెందనకావ్యపద్ధతి

మ॥ ఇటులనోన్యన్యసుభావముల్ గలియఁబోకింపారుపొత్తుంబులె

ప్పటికేచుండవు చౌర్యమియదని యెవ్వారేనినేకాలమం

దిటులంబల్కురు పల్కు వారలరరే! యేతెంచియున్నారలి

ప్పటికిన్మీరలు, సంతసంబుగలిగెంబ్రాజ్ఞత్వముప్పెంగెడి.

ఉ॥ నాకుజమకానివ్యాసముని నాయకునింబలుకుంబడంతిక

న్నాకుకొమారులన్న నిదియకా నెకొతప్పబలారెకల్పనం

హృదయముననుండుటచే నీయన సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడనియు రెండవశిష్యుఁడనియు బ్రమసి వ్రాసియుండును. ఇట్లువ్రాయుటకు మఱియొకకారణముఁగూడఁ గనుపట్టుచున్నది. “సంగీతమపిసాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయమ్” అను శ్లోకపాదార్థమును దస్కరించి “ఏనాతికొకగుబ్బ గానశాస్త్రంబు రెండవగుబ్బ సాహితీదఁబరంబు” అని మొదటిపాదమునువ్రాసి యట్లే రెండవపాదమునుగూడ వ్రాయఁగడంగి యొకయిల్లు సత్కపీశాననమనియు రెండవయిల్లు చతురాననానమనియుఁ గ్రమభంగముగాకుండనే నుడివెను, కాని చతురాననశబ్దముపై నానశబ్దమువేయుట చింత్యము. ఇంతియకాక బ్రహ్మదేవుని నాల్గుమోములందు సరస్వతి నివసించియున్నదని కవులు ఘోషించుచుండఁగా నాననంబని యొకవచనముఁ బ్రయోగించుట యప్రయుక్తము. జాత్యేకవచనము

* వ్యాసోచ్ఛిష్టం జగత్సర్వమ్. † నవసర్గతే మాఘనవశబ్దోనవిద్యతే. ‡ ఉపమాకాళిదాసస్య. శ్రీఅశ్వఘోష బుద్ధచరితము. చూ. అప్పాశాస్త్రి విద్యావాజస్పతి మాళవికాగ్నిమిత్రపీఠిక. చూ. అగ్నిపురాణము, శివపురాణము, రామాయణములు. చూ.

బేకనఁబట్టరాదనివహించితిరొక్కొ! ప్రతిజ్ఞ! నేటితో
 మీకుఋణంబుతీతెఁగవిమిత్రులు! మూయుఁడుమీవరాంగముల్
 శా॥ ఔరా! యెంతటిదుర్వివాదములుస్వాహంభావసంసూచ్యహం
 కారంబుల్ కవికోటికిచ్చెడు వషట్కారంబులయ్యారె ధి
 క్కారంబుల్ వరవాఙ్మయంబునకున్యక్కారంబులాహ! యలం
 కారంబుల్ నయగారముల్ కడుఁ బ్రతీకారంబులుంగారముల్
 ఉ॥ చాలవిచారణంబులును జర్చలు శోధనలుంబొనర్చి “ముం
 గాల” పదంబు పొంతఁగల “కాఱను” ధాతువు దుష్టమంచునాఁ
 జాలదు, లేదుమీరెటులొసంధిలఁ జేసిన సాహచర్యమీ
 యేలలఁబాడనేమియగు నేవజనింపదె యావత్రావినన్
 ఉ॥ *సీసమునందుఁ బాదముల శేషములొక్కవిధానఁజెప్పన
 భ్యాసితశిక్ష లేదనుట వాదముకోసము నెప్పుకొందమీ
 దోసము పూర్వపుంగవుల దోసము వారలకిట్టిదోసముం
 దోసము చేసెఁగనైననుఁడి తొల్లిటికై సరికబ్బపుంగముల్

నుటయుం బోలదు. బ్రహ్మకు నాల్గుపాదములుగలవని యెఱుంగనివారలైన సమన్వయిం
 చుకొందురనుటకునుజతు రాసనశబ్దము నాల్గుపాదములుగలవాడని మేలుకొలుపుచున్నది.
 ఇట్లు గ్రహభంగముగాకుండ వ్రాయుటకే వాల్మీకి మొదటిశిష్యుడనియు వ్యాసుఁడు
 రెండవశిష్యుడనియు నుడువుట. తుదకు విసుగుఁజెంది నాల్గవపాదము నెట్లయినఁబూ
 రిఁజేయుటనెంచి యందుఁ గ్రహభంగమునకొప్పుకొనిరి. ఈరీతి నీగ్రంథమునఁ బలుతా
 వుల మొదటిపాదముతో సరియైనపాదములు నుడువలేమిఁ గ్రహభంగము చూజట్టుచు
 న్నది.

సీ॥ ముంగాల సింగారముంగా(ర) మేలుబంగారు రంగారు లంగాధరించి

దబ్బకాయలఁజూచి యబ్బగారనిబిల్చు గబ్బిగుబ్బలఁగంచు కమ్మదొడిగి
 మూఁడు నాలుగుపాదములు నిశ్లేచెడినవి. మరియు మొదటిపాదమునందు ముంగాల
 శబ్ద సాహచర్యమునఁ గాఱుధాతువు విపరీతార్థప్రదమై యేవపుట్టించుచున్నది.

*పాండురంగ మాహాత్మ్యము. చూ.

- ఉ॥ అంబుజసూతిగేహిని దయంచొరలుంగద మెక్క-చోసయ
త్నంబుగఁగొంత, పైనియతనంబును జేసినదానితోడసా
మ్యంబుగనుండఁబోవదనియందఱు సత్కవులొప్పికొండుదై
వంబునుమానుషంబు నిఱువాగునుఁబొల్పవె యింతభేదమున్
చ॥ యతనములేక యొక్కొకటనగ్గలమై పరువెత్తుధార, పై
నతుకదయెంతకూర్చినను నట్టిటుమూర్చినఁ గానిసుందరా
యితముపాఱునట్టియల యేఱులవంకలువానిడొంకల
దృఢతమగురీతినందమునఁ బొల్పునె? కృత్రిమపుందరంగిణుల్
చ॥ రసముగఁజెప్పుచుండు కవిరాజులుశబ్దములందుడంబరం
బెనఁగఁగఁజేయనీకొనరకృత్రిమ మైచనుదెంచుశబ్దపుం
బసయెయటన్నిలంబును బైనిబ్రయత్నముచేయకుంటచేఁ
బొసఁగునుగొందఁజేవపడఁబోలఁగఁ బోలునుగాకవారికిన్
చ॥ అహమిక జేసి యందఱనుహాస్యముచేసెడియట్టహాసమ
న్వహామునుదజ్జకోటికిని నక్కట! యేవనుజేసెఁబ్రతికా
ప్రహాసనమింతకెచ్చుకనఁబట్టెడు దుస్థితియందుడిందెడున్
బహుళతరానుభూతిమెయిఁ బట్టనియీసును వెళ్లఁగక్కుచున్

మఱియు:—

- సీ॥ ఏతాదృశస్థితి భూతివిఖ్యాతి విద్యాతి శయద్యోతి తాంతగునకు
సంస్కృతాంధ్రకవిత్వ సారస్యమారందఁ ధారామధుక రాయి! తశుభచుతికిఁ
జెలమయామాత్య సంచితపుణ్యరాశికిఁ గామేశ్వరాంబికా గర్భమణికి.
ఇఁక మీరువ్రాసిన యంతర్నాటకమును బ్రతిహతముసేయ నీయట్టహాసమున
కనుబంధముగా మొకప్రహసనముపక్రమింపఁబడుచున్నది.
పత్రికాప్రహసనము.

- చ. యతిచెడకుండఁ; బ్రాసముల నట్టిటుగూర్చెడువేళ నర్థసం
గతి చెడకుండఁ; భావములఁ గల్పనఁజె సెడునష్ట లోకస

ఉ॥ అక్కట! యేర్పొవ్రాసిరని యట్టివిధానముగాఁగ, నందులోఁ
జెక్కుచెమర్పకుండఁగను జెన్నటివ్రాతలువ్రాసినారలీ
కక్కినకూఁటినిందినఁగఁ గట్టిన గుడ్డను గట్ట, నేటికిఁ
“మక్కికిమక్కి”యన్నటులు మార్పఁగనేటికి మాయలేటికిఁ.

సీ॥ అతిగణ్యమైన విద్యావంశముం బుర
స్కరణముచేసి సోదరులుమీరు
ఒకకొంచెమేనినె ప్పికొనిన నెప్పికో
కుండియున్నను సతీర్థ్యులరుమీరు
సాప్తపదీనంబు సఖ్యంబనంగ స
మీహితులైన న్నేహితులుమీరు
కవితపత్రికకుఁ బ్రాకట్యముంగొనితేరఁ
గలిగిన దర్బారుకవులుమీర

గీ॥ లగుట నింతగవ్రాయఁగా నవసరమ్ము
యెవ్వఁడోయిటుమాదున్న యీనినదన కాని
నదియుఁగూడ విచారింపకచ్చువేయు
నట్టివారలెయైనచో ననవసరము.

ఉ॥ పత్రికయన్నఁబాడరె నపాత్రపువ్యాసములెన్ని యేనిఁ దా
మాత్రమునెల్లమోయుటనుమాటలులుండఁగ నెల్లవేళ స
ర్వత్రయ నేకరూపములవారిగఁబొందియు వ్యాప్తిజేయు, దు
ర్గాతత నెప్పు హాస్యకరులై వడిదాప్యముకావడించుచున్.

ఉ॥ “పత్రికలందగన్న దుపువారె జగమ్మునునడ్చునట్టిసౌ
భ్రాత్రమునుందువార”నికరంబునుమీరుగ్రహించియున్నచో.

మృతిచెడకుండఁ; బండితులు మాటనకుండ; సహావధానులై
కృతులొనరించి మించెడు కవీంద్రులకున్ యశమబ్బుఁగావుతన్.

(నాంద్యంతమున)

- గృతిమమిట్లుచేయర యకించినతన్ బెడఁబాపికోలుకై
 నెత్తును నన్నముందినఁగ నేతురె దుష్పదకుంజవర్తులై.
 ఉ॥ పాపముపత్రికాధిపులు వారొనరించునదేమియుండునే
 దోషరభాధకై యెవరొయొక్కరుపంపినఁజూడఁబోరు ము
 ద్రాపితమానదే శ్రుతివిధంబుగ మేటి ప్రమాణమానస
 ద్రూపమహీపకాపశద మాపిత దుర్భరశాసనంబనన్.
 చ॥ శకటిక కేని డబ్బుకనఁబాలక వేసగున్యాయవాదిడాం
 బిక మొనరించురీతిఁ బరభీతి మొకించుక లేక యెవ్వరే
 నొకరెదొంపనచ్చుపడనూల్కొనఁజేసెడి పత్రికాధిప
 ప్రకరము “పోస్టు”వారి వ్యయపద్ధతి నుద్ధతి సేయుఁగావుతన్.
 సీ॥ శవగంధసంకులంబున విరజకుడుష్ట

పత్రికకును భేదబాధలేదు
 ముక్కుమూయించెడి మరుగుకాల్వకుడుష్ట
 పత్రికకును భేదబాధలేదు
 అపవాదసృష్టించు నపశదునకు మాష్ట
 పత్రికకును భేదబాధలేదు
 అటుడబ్బుగొనిమించు నపసాక్షికిందుష్ట
 పత్రికకును భేదబాధలేదు

గీ॥ ఎవరివారిని వారలునెత్తిపట్టి
 లేనిపోనిప్రసంగమొంటేసిఁదాము

నూత్రధారుడు—(కలయఁజూచి సంతసముతో) ఆహా! నేటిసభకు విచ్చేసినవారందఱు బడిపిల్లలే. ఇట్టివిద్వాంసులయెదుట నాయాట బాగుగసాగును. (తేరవంకకుఁ దిరిగి) పదూపకా! యిటురమ్ము. (ప్రవేశించి)
 విదూ—ఆహాహాహాహా!
 నూత్ర—(కోపముతో) ఏమిటి యియ్యట్టిహాసము?

వ్రాయువ్రాయసకాండ్ర జేపట్టియాడు
పత్రికలఁజూచి యాదరంపడు నెవండు?

ఉ॥ గ్రామ్యముపాడుజేయునని గందరగోళమెకాని పత్రికల్
గ్రామ్యపుబ్లికేషన్లమును గ్రంథుగబాడునెనర్చునిట్టి దు
ష్కామ్యపుబ్లికేషన్ తమమొగంబుతెఱంగు నెఱింగి యార! నీ
రమ్యముగాఁగ దూఱునట రాజతకీర్తుల సత్కవీశులన్.

శా॥ సామాన్యంబుగఁ బత్రికాధిపతులీపత్వాండితింబొందియాం
గ్లోమర్యాదనుగూడ నేర్చుటను నీగోలల్ తటస్థించు నీ
స్వాముల్ పూర్ణపుబ్లికేషన్లనివిమర్శంబుల్ పొనర్పంగ నీ
వ్యామోహంబునశించుఁ గాదనర యాపై నెవ్వరేనిన్ బుధుల్.

ఉ॥ వీలునుజాలులేని యవివేకులు వ్రాసినవ్రాతలెల్ల మీ
మూలమునంజగమ్ములను మోసముజేసెను వానదూకులున్
శీలవదగ్రణ్యులయి చెన్నలరారిరి పండితోత్తముల్
గేలియొనర్పఁగాఁబడిరి కీరితిఁజెందిరి పండితబ్రువుల్

సీ॥ మందుమాకులయ సామాన్యగుణంబులఁ
బ్రకటింపఁగలలోకవంచకులుగ
రంగురంగులుగఁ బ్రతములందు బొమ్మలఁ
గీలిండు నలయొంద్రజాలికులుగ
వెడనవ్వుపుట్టించు విషయంబులసతంబు

పాటవంబుగఁ గూర్చు నాటకులుగఁ

విదూ—(నవ్వుచు) అట్టహాస మిదివఱకేయైనది. ఇది ప్రహసనము.

సూత్ర—అలాగా? అట్లయిన నీప్రహసన మెవరినిగుఱించి?

విదూ—“అప్పా! యిది భూలోకమా?” యన్నట్లుడుగుచుంటివే. నీవొనరించిన నాంది
లోఁ దిరుపతి వేంకటకవులు గుంటూరులోఁ జేసిన కుంటువధానము నెల్ల పొడువలేదా?

దమకున్న జ్ఞాన లేశ మె గొప్పయనిమదిఁ

బరికిగవఁగల బ్రహ్మబంధు ప్రలుగ

గీ॥ ఁజేయఁగాఁబోమఁ డమ్మ మీచేలిమిఁద

మియధిపతులవారికి మేముఁగూర్చ

చ్రాయుచ్రాయస కాంక్షపర వారివారిఁ

గలితమతులార పత్రీ కాకాంతలార!

ఉ॥ “ఆలుపత్రివతాలిలకన్దై యశమందిన, భర్త కామిని

లోలుఁడునై యక్కిరి కిసిలోనగు, గేహినిబంకుని యున్న

గేలియొనర్పఁగాఁబడియక్కిరి కిలోఁగిని, భర్త యేకప

త్ని లలితుండునె”ననువిసితియుదూరముమీమామృతతికల్!

సీ॥ బ్రహ్మసమాజన ర్తనులయ్య శాఖాభి

మానప్రవృత్తులమాన లేదు

శాఖాభిమానప్రసక్తిప్రసంగంబు

మానసి తేయుగుమని మింప నేగు

“క్రింద నేపడినను గెల్చునుంక”యి

స్కాటలు విక్రమమున నేగు

పండితదూషణవ్యాసముఖులచోన్చిత్తు

మంగుతసంగింక మాన నేగు

గీ॥ మియధిపతులు వారిలో హాయిగాఁగ

నెట్లుకాఁపురముంటిరో యెఱుఁగమమ్మ

మియ పొందులతను మేము సొచ్చనల దె

కలితమతులార పత్రీ కాకాంతలార!

సీ॥ తెలిసినచో యథానుల యథార్థములు స్ప

ష్టకటం దుచుఁ బ్రకటింపుఁడమ్మ

తెలియనిచో విమూఢుల దౌష్ట్యములనైనఁ

గొండాకప్రకటింపకుండుడమ్మ

భూషించుచోదాను బోరగిలంబడు

మాదిరి మీకనమ్మతమెయ్యమ్మ

తిట్టుచో మిగులనుద్రేకంబుపుట్టించు

మార్గమ్ముమీరలు మానుడమ్మ

గీ॥ లోకమునకెల్ల మీకునాలోకమిచ్చు

జ్ఞానచక్షువుకలిగెనుగాన మరలఁ

జెప్పనదియేమికలదు సుశీలలార!

కలితమతులార! పత్రికాకాంతలార!

సీ॥ “ఎడ్వర్డు టైజుమెంట్ల” ప్రకటించుట

పరమావధిగ నెంచు ప్రాప్తిలార!

“కాలముల్” నిండింపజాలుటే పత్రికా

ధిశులలక్షణమను ధీరులార!

“టూలెట్టు”టంచుఁ బ్రతాలలోఁ దాటికా

యలయంతవేయు పెద్దన్నలార!

“ఎడిటోరియలునందుఁ” జెడువ్రాతలనువ్రాచు

సాహసించెడు మహాచతురులార!

గీ॥ పత్రికాకాంతలను వెలపడఁతుకలుగఁ

జేయనెంచకుడయ్య! నారాయణ విట

దూషితలుకాంతలెప్పుడు త్రోవలోని

కరుగుదెంచనివిధముమీ రరయకుండె?

సీ॥ వెలసెనేయొక్కఁ డాంధ్రులయందు బాలగం

గాధరునంత యగాధమూర్తి

పొడమెనేయాంధ్రుల పుడమియందు సురేంద్రు

నంతటికీరితి నలరువక్త

వెడలెనేత్రైలింగ విషయమందును లాల

మోహనునింబోలు స్ఫూర్తి ^{యరుతుడు} ~~హత్త~~

పొడసూపెనేయాంధ్ర భూఖండమందును

నరవిందునంతటి యలఘుమూర్తి

గీ॥ పుట్టెనేయప్పశాస్త్రిని బోలువాడు

ఏదిచూపింపుఁడొకనిజే మెత్తివీడ

టంచుమనయాంధ్ర దేశమ్మునందునెందు

నెందులకుఁ బ్రతికల్ పుట్టియిన్నివేలు?

గీ॥ ఉభయపక్షాభిమానంబు నెత్తిపట్టి

పూసికొనివచ్చి వెట్టిగబూకరించి

కలతవెట్టెడు ప్రతికాకులరవంబు

నోరుమూయించుతమలగుంటూరుసీమ

